

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Παράγραφος 218: Μία μακροχρόνια συζήτηση περί των
δικαιωμάτων της γυναίκας στο σώμα της.**

Μετάφραση από τα γερμανικά στα ελληνικά και σχολιασμός.

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της

ΜΑΡΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

(Ξ2018007)

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ:

Κεντρωτής Γεώργιος - Α' Επιβλέπων

Καθηγητής στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας

Βράιλα Σταυρούλα Παρασκευή - Β' Επιβλέπουσα

Διδάσκουσα στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας

Κέρκυρα, Ιούνιος 2023

Η σελίδα αυτή είναι σκόπιμα κενή.

**Παράγραφος 218: Μία μακροχρόνια συζήτηση περί των
δικαιωμάτων της γυναίκας στο σώμα της.**

Μετάφραση από τα γερμανικά στα ελληνικά και σχολιασμός.

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος.....	5
I. Μετάφρασμα	6
II. Πρωτότυπο κείμενο	17
III. Σχολιασμός	26
Εισαγωγή	26
Επικοινωνιακό πλαίσιο	27
Κειμενικός τύπος - Λειτουργίες κειμένου - Ύφος.....	28
Σκοπός κειμένου-πηγή και κειμένου-στόχος - Μεταφραστικές οδηγίες.....	30
Κατηγορίες μεταφραστικών προβλημάτων	32
Επίλογος	38
IV. Βιβλιογραφία	39
Ξενόγλωσση	39
Ελληνική.....	39
V. Ηλεκτρονικά Λεξικά	40
VI. Ιστογραφία.....	40
Ξενόγλωσση	40
Ελληνική.....	42

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε από τη Μαρία Γεωργίου, προπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας (ΤΞΓΜΔ) το ακαδημαϊκό έτος 2022-2023 και συντάχθηκε βάσει των οδηγιών και των κανονισμών του προαναφερθέντος Τμήματος του Ιονίου Πανεπιστημίου. Μέλη της Επιτροπής Εποπτείας συνετέλεσαν ο Καθηγητής Γεώργιος Κεντρωτής ως πρώτος επιβλέπων και η Ακαδημαϊκή Υπότροφος Δρ. Σταυρούλα Παρασκευή Βράιλα ως δεύτερη επιβλέπουσα. Η εργασία αποτελείται από τη μετάφραση και τον σχολιασμό τριών ομιλιών πολιτικών προσώπων του SPD, CDU και FDP κατά την 96^η Συνεδρίαση του Γερμανικού Κοινοβουλίου που έλαβε χώρα στις 26 Απριλίου του 1974. Οι ομιλίες αποτελούν μέρος της συζήτησης σχετικά με την αναθεώρηση της παραγράφου 218 που αφορά την άμβλωση, ένα εξαιρετικά σημαντικό κι αμφιλεγόμενο θέμα μέχρι και σήμερα, και επιλέχθηκαν για να μελετηθεί η στάση και ο τρόπος έκφρασης των τριών κυρίαρχων κομμάτων της τότε γερμανικής πολιτικής σκηνής. Ακολουθεί η παράθεση του μεταφράσματος, του πρωτότυπου κειμένου, καθώς και ο μεταφραστικός σχολιασμός.

I. Μετάφρασμα

Γερμανικό Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο

96^η συνεδρίαση

Βόννη, Παρασκευή, 26 Απριλίου 1974

(Πρακτικά συνεδρίασης ολομέλειας)

[...]

Κυρία Άιλερς¹ (Μπίλεφελντ) (SPD²): Κυρία Πρόεδρε! Αξιότιμες κυρίες και κύριοι! Η αναθεώρηση της § 218 - - (Συνεχίζεται η αναταραχή εντός της αίθουσας)

Προεδρεύουσα κυρία Ρέντζερ³: Κυρία συνάδελφε, ένα λεπτό! Κυρίες και κύριοι, σας παρακαλώ ξανά να επικρατήσει ησυχία στην αίθουσα. Όλοι όσοι θέλετε να αποχωρίσετε τώρα - γιατί σας βλέπω όρθιους - παρακαλώ να το κάνετε άμεσα, ώστε να μπορέσουμε να συνεχίσουμε τις συζητήσεις εδώ με ηρεμία. (Χειροκροτήματα.) Παρακαλώ, κυρία συνάδελφε, συνεχίστε!

Κυρία Άιλερς (Μπίλεφελντ) (SPD): Η αναθεώρηση της § 218 είναι μία από τις πιο ολοκληρωμένες μεταρρυθμίσεις που έχει παρουσιάσει ποτέ το Κοινοβούλιο. Κανένα νομοσχέδιο - μπορώ να το πω αυτό με σιγουριά, δεδομένης της πολυετούς κοινοβουλευτικής μου δραστηριότητας - δεν έχει ποτέ προετοιμαστεί και συζητηθεί πιο διεξοδικά στην κοινοβουλευτική ομάδα των Σοσιαλδημοκρατών από το συγκεκριμένο. Αν και οι απόψεις εντός της κοινοβουλευτικής μας ομάδας διαφέρουν, είμαστε όλοι μαζί και ενωμένοι στην προσπάθεια να βρεθεί η βέλτιστη δυνατή λύση για όλα τα προβλήματα που σχετίζονται με τις αμβλώσεις. Ως εκ τούτου, δεν υπήρξαν καμία στιγμή μέλη του κόμματός μας που να ήταν αντίθετα αυτής της αναθεώρησης. Το αποδείξαμε μάλιστα και πριν από λίγες ώρες, στους δύο προκαταρκτικούς γύρους της ψηφοφορίας. Το νομοσχέδιο, λοιπόν, που προτάθηκε από το κόμμα μας μαζί με τον κυβερνητικό εταίρο μας, ⁴ έχει πλέον γίνει η βάση για την τρίτη ανάγνωση.

¹ ΣτΜ: Η Ελφρίντε Άιλερς (Elfriede Eilers) γεννήθηκε και μεγάλωσε στο Μπίλεφελντ και υπήρξε μια από τις πιο σημαντικές γυναίκες στην ιστορία της σοσιαλδημοκρατίας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Έγινε μέλος του SPD το 1945 και ήταν η πρώτη εκλεγμένη πρόεδρος της Ομάδας Εργασίας των Σοσιαλδημοκρατικών Γυναικών (AsF). Μέσα απ' αυτή άνοιξε τον δρόμο για την επίτευξη πραγματικής ισότητας των δύο φύλων. Επιπλέον, έδωσε χώρο και χρόνο στο Γερμανικό Κοινοβούλιο σε θεματικές όπως η οικογένεια, η υγεία, η εργασία, οι κοινωνικές υποθέσεις, οι γυναίκες και η νεολαία, κάτι που κατά συνέπεια άλλαξε την κοινωνική πραγματικότητα πολλών ανθρώπων προς το καλύτερο.

² ΣτΜ: Sozialdemokratische Partei Deutschlands/Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας: ένα από τα δύο μεγαλύτερα πολιτικά κόμματα της Γερμανίας και τα παλαιότερα. Πήρε το σημερινό του όνομα το 1890, μετά από συγχώνευση της Γενικής Ένωσης Εργατών της Γερμανίας (Allgemeine Deutsche Arbeitervereine) και του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος (Sozialdemokratische Arbeiterpartei). Από το 2021 και ύστερα από τις ομοσπονδιακές εκλογές, το κόμμα σχημάτισε τρικομματική κυβέρνηση (Σοσιαλιστές, Πράσινοι και Φιλελεύθεροι), με τον Όλαφ Σολτς να αναλαμβάνει Ομοσπονδιακός Καγκελάριος της Γερμανίας.

³ ΣτΜ: Η Αννμαρί Ρέντζερ (Annemarie Renger) ανήκε επίσης στο SPD. Από το 1972 έως το 1976 ήταν η πρώτη γυναίκα (και μάλιστα η πρώτη σοσιαλδημοκράτης) που ηγήθηκε του Γερμανικού Κοινοβουλίου.

⁴ ΣτΜ: Το 1974 κυβερνούσε ο συνασπισμός SPD - FDP του Βίλλυ Μπραντ (Willy Brandt) και του Βάλτερ Σέελ (Walter Scheel).

Με αφορμή τη συζήτηση σχετικά με την αναθεώρηση της § 218, ένα παλιό κοινωνικοπολιτικό πρόβλημα ήρθε στην επιφάνεια. Μόνο έτσι κατέστη δυνατή, εξάλλου, η προετοιμασία για την απόφαση που εκκρεμεί να παρθεί σήμερα. Κατά τη γνώμη μου είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι ένα πρόβλημα, για το οποίο μέχρι πρότινος εκκρεμούσε λύση, έχει πλέον τεθεί υπό την ευθύνη της κοινωνίας, η οποία για μεγάλο χρονικό διάστημα το αποσιωπούσε, δίχως να καταφέρει να αναγνωρίσει και να εξαλείψει την αγωνία και τη δυστυχία αμέτρητων γυναικών.

Οι σοσιαλδημοκράτες αισθάνονται υποχρεωμένοι να απαλλάξουν τις γυναίκες από κάθε είδους πίεση που τις βαραίνει εδώ και γενιές, ιδιαίτερα όταν, εγκαταλελειμμένες, συνήθως, στην τύχη τους, βρίσκονται σε μια τέτοια δύσκολη προσωπική στιγμή και καλούνται να βρουν είτε το θάρρος να φέρουν ένα παιδί στον κόσμο είτε το κουράγιο να διαπράξουν ένα έγκλημα. Η αναθεώρηση της § 218 σχετικά με τον κανονισμό για τη νόμιμη περίοδο διακοπής της κύησης⁵ θα αποτελέσει σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της προσωπικής ευθύνης και της κοινωνικής ισότητας των γυναικών. Γι' αυτό αγωνίζονται εδώ και πολύ καιρό οι σοσιαλδημοκράτες - αν και κάποιες φορές το κάνουν με απλοϊκά μέσα, που μπορούν να αποτελέσουν μόνο χειραφετητικά αιτήματα. Σύμφωνα με τα ιδανικά μας, η ελευθερία λήψης αποφάσεων για κάθε γυναίκα - και η ευθύνη απέναντι στην οικογένειά της - πρέπει να εκφράζει και ποια βάρη είναι σε θέση να σηκώσει αλλά και σε ποιες υποχρεώσεις μπορεί να ανταποκριθεί.

Οι αμβλώσεις δεν αποτελούν ποτέ μέσο ελέγχου των γεννήσεων. Οι σοσιαλδημοκράτες εντάσσουν τη θεμελιώδη αλλαγή των ποινικών διατάξεων της § 218 σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο μεταρρυθμίσεων της κοινωνικής και οικογενειακής πολιτικής που θα βελτιώσουν την κατάσταση των γυναικών και των οικογενειών στη χώρα μας. Οι διευκολύνσεις και η βοήθεια που παρέχει η κοινωνία στις νέες οικογένειες όχι μόνο αντισταθμίζουν τυχόν τάσεις κατά της απόκτησης παιδιών, αλλά αντίθετα ενισχύουν μια τέτοια επιλογή. Ως εκ τούτου, το κόμμα μας πιστεύει ότι αυτή η αναθεώρηση που φέρει μια βαθιά κοινωνική ευθύνη θα πρέπει να συνοδευθεί από ένα πακέτο σχετικών μέτρων. Αυτό θα περιλαμβάνει υλική υποστήριξη των οικογενειών μέσω του προγραμματισμένου μέτρου της οικογενειακής εξίσωσης που θα ισχύσει από το 1975⁶. Μια νέα ρύθμιση του νόμου για την υιοθεσία, η οποία θα υποβληθεί φέτος στο Γερμανικό Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο, θα παρέχει βοήθεια στα παιδιά που βρίσκονται σε δομές και θα τους επιτρέψει να μεγαλώσουν και αυτά σε οικογένειες. Έχουμε εισαγάγει διατάξεις που ευνοούν τις οικογένειες, όπως το στεγαστικό επίδομα και οι νόμοι για την προώθηση της αποταμίευσης. Τα ομοσπονδιακά πιλοτικά

⁵ ΣτΜ: Το νομοσχέδιο του 1971 επέτρεπε την άμβλωση μόνο σε περιπτώσεις όπου υπήρχε σχετική ιατρική ένδειξη (υπό προϋποθέσεις δηλαδή). Αυτό προσπαθούσαν να αλλάξουν για αρκετά χρόνια οι γυναίκες, κατά κύριο λόγο, της πολιτικής ανεξαρτήτως κόμματος. Το 1974, κατόπιν συζητήσεων, μέρος των οποίων μελετάται στην παρούσα, το Κοινοβούλιο αποφάσισε να προχωρήσει σε μεταρρύθμιση της παραγράφου 218 και να εισάγει τον όρο Fristenregelung/Fristenlösung, τη νόμιμη περίοδο διακοπής της κύησης, όπου εντός των πρώτων 12 εβδομάδων της εγκυμοσύνης η άμβλωση είναι εφικτή χωρίς ποινικές διώξεις.

⁶ ΣτΜ: Οικογενειακή εξίσωση: Συλλογικός όρος που αφορά μέτρα που προσανατολίζονταν στην απαλλαγή (τουλάχιστον εν μέρει) των γονέων από τα έξοδα συντήρησης ή ανατροφής των παιδιών και τα οποία επιφέρουν μια οριζόντια ανακατανομή του εισοδήματος στα νοικοκυριά. Πρόκειται για φορολογικές ελαφρύνσεις (π.χ. μέσω επιδομάτων τέκνων για φόρο εισοδήματος) και μεταφορές εισοδήματος (π.χ. επίδομα παιδιού ή επίδομα ανατροφής παιδιών). Ωστόσο, ορισμένες από αυτές τις φορολογικές ελαφρύνσεις που άρχισαν να εφαρμόζονται από το 1975 οδήγησαν στην επιστροφή στο σύστημα δύο τροχιών.

προγράμματα στέγασης αποσκοπούν στην κατασκευή κατοικιών φιλικότερων προς τις οικογένειες. Οι νόμοι για τις παιδικές χαρές, που είναι ευθύνη των κρατιδίων, θεσπίστηκαν σε ορισμένα απ' αυτά για να προσφέρουν στα παιδιά περισσότερο ζωτικό χώρο. Η βοήθεια στο σπίτι για τις μητέρες μικρών παιδιών που είναι άρρωστες και η χορήγηση άδειας σε εργαζόμενους γονείς όταν πρέπει εκείνοι να φροντίσουν ένα άρρωστο παιδί αποτελούν επίσης τρόπους έμπρακτης βοήθειας που εμείς φροντίσαμε να εξασφαλίσουμε, οι οποίοι κατ' εμάς θα πρέπει να αποδοθούν **στην κοινωνική προστασία μιας αναθεώρησης της § 218** κατά τη δική μας έννοια.

Όσον αφορά την **οικογενειακή πολιτική**, φαίνεται να είναι αναγκαίο κι επιθυμητό να ληφθούν περαιτέρω μέτρα. Μία σχετική λίστα προτάσεων μπορεί να βρει κάποιος, για παράδειγμα, στο πρόγραμμα οικογενειακής πολιτικής του κόμματός μας, με προτάσεις οι οποίες δεν έχουν ακόμη υιοθετηθεί, αλλά έχουν συζητηθεί διεξοδικά σε όλα τα κομματικά όργανα. Πρέπει να ξεκαθαρίσω ότι οι υπηρεσίες που απαριθμούνται σ' αυτή είναι σχεδιασμένες να λειτουργήσουν μακροπρόθεσμα και να υλοποιηθούν σταδιακά.

Ακριβώς αυτή η σχολαστικότητα προτείνεται στην αντιπολίτευση όσον αφορά την ανάπτυξη νέων έργων και τον καθορισμό του πότε αυτά μπορούν να υλοποιηθούν. Βάσει όσων περιέγραψε χθες η συνάδελφος Δρ. Βεξ⁷, το επίδομα ανατροφής τέκνου που ανακοινώθηκε για τις μητέρες δεν φαίνεται να πληροί ούτε αυτή τη βασική προϋπόθεση. Μια σοβαρή πρόταση της αντιπολίτευσης σε σχέση με την αναθεώρηση της § 218 θα έπρεπε να είχε συζητηθεί μαζί με τη λίστα των περαιτέρω κοινωνικών μέτρων, στον βαθμό που αυτά μπορούν να ενταχθούν στον τομέα της υποχρεωτικής ασφάλισης υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας.

(Χειροκροτήματα από τα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού.)

Ταυτόχρονα, αυτή η λίστα προτάσεων οικογενειακής πολιτικής καταδεικνύει τον στόχο του κόμματός μας να αναθεωρήσει την § 218 παρέχοντας μια πληθώρα μέτρων υποστήριξης των οικογενειών σε ένα ευρύ φάσμα τομέων και δραστηριοτήτων, έτσι ώστε να αποφεύγονται τυχόν συγκρούσεις και η άμβλωση να μην είναι η πρώτη τους σκέψη. Πολιτικές φιλικές προς την οικογένεια και το παιδί μπορούν να περιορίσουν σημαντικά το πρόβλημα των αμβλώσεων.

Ωστόσο, είναι αυτονόητο ότι δεν μπορούν να αποφευχθούν όλες οι συγκρούσεις. Άλλωστε, δεν είναι και οι περιπτώσεις συγκρούσεων, που θα περιοριστούν με αυτά τα μέτρα, που οδηγούν στην επιλογή της άμβλωσης. Εάν μια γυναίκα σκέφτεται να διακόψει μια εγκυμοσύνη, ο στόχος θα πρέπει να είναι να την αποθαρρύνουμε από το να κάνει ένα τέτοιο απερίσκεπτο βήμα. Οι σοσιαλδημοκράτες πιστεύουν ότι **η συζήτηση με έναν έμπιστο γιατρό**, η οποία θα πρέπει να υπερβαίνει τα αυστηρά ιατρικά όρια, είναι ένας επίσης κατάλληλος τρόπος για την πρόληψη τέτοιων αυθόρμητων αντιδράσεων. Ο γιατρός έχει έναν πολύ καθοριστικό ρόλο στην

⁷ ΣτΜ: Αναφορά στη Χέλγκα Βεξ (Helga Wex), αφοσιωμένη αγωνίστρια για τα δικαιώματα των γυναικών και των οικογενειών του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος CDU, η οποία μίλησε σχετικά την προηγούμενη μέρα συνεδρίασης στις 25/04/1974.

προστασία της ζωής σε αυτού του είδους τις συζητήσεις. Στο πλαίσιο αυτών, οφείλει να ενημερώσει την έγκυο για όλες τις υπάρχουσες δυνατότητες βοήθειας και να την παρακινήσει να συνεχίσει την εγκυμοσύνη της. Η σοσιαλδημοκράτισσα υπουργός Υγείας, κ. Καθαρίνα Φόκε, θα πρέπει να καταβάλει σημαντικές προσπάθειες και να ενημερώσει το ιατρικό σώμα σχετικά με αυτές τις δυνατότητες βοήθειας. Η συζήτηση μιας γυναίκας με τον γιατρό της, απαλλαγμένη από κάθε απειλή τιμωρίας, απαλλαγμένη από κάθε φόβο για άμβλωση όπως στο παρελθόν, είναι ένα εργαλείο προστασίας της ζωής που προσφέρει βοήθεια σε ταλαιπωρημένες γυναίκες που βρίσκονται σε δύσκολες προσωπικές καταστάσεις, και προλαμβάνει τυχόν αυθόρμητες ενέργειες πανικού.

Για να επιτευχθεί αυτό, σύμφωνα με το όραμά μας και με το εγκεκριμένο αίτημα, θα πρέπει να αυξηθεί ο αριθμός των **οικογενειακών συμβουλευτικών κέντρων**, ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις συμβουλευτικής που έχουν πληθύνει.

(Χειροκροτήματα από το SPD.)

Αυτά όλα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή, αρχικά, από τις ομοσπονδιακές και πολιτειακές κυβερνήσεις. Ταυτόχρονα, θα καταργηθεί μ' αυτόν τον τρόπο και το παλιό σύστημα διαχείρισης που τόσο εύστοχα χαρακτηρίστηκε «γεωγραφία των αμβλώσεων».

Με τις επιθυμητές θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις της παραγράφου 218 του ποινικού δικαίου, οι σοσιαλδημοκράτες συνεχίζουν με συνέπεια την πορεία που χάραξαν μέχρι τώρα με τον πρώτο σοσιαλδημοκράτη υπουργό Δικαιοσύνης, σημερινό Πρόεδρο της Δυτικής Γερμανίας. Με τη μεταρρύθμιση του νόμου περί μη συζυγικών σχέσεων⁸ που δρομολόγησε ο Γκουστάβ Χάινεμαν⁹, εξαλείφθηκαν οι **διακρίσεις σε βάρος των ανύπαντρων μητέρων και των παιδιών τους** κι ως εκ τούτου, βελτιώθηκε και η νομική τους θέση. Υπάρχει επιτακτική ανάγκη να αναγνωρίσει σήμερα η κοινωνία, και κυρίως τα τμήματα των Εκκλησιών εν γένει, ότι πρέπει να αναπληρώσουν το χαμένο έδαφος. Ως εκ τούτου, θα ήθελα να εκφράσω την έντονη επιθυμία μου προς τις Εκκλησίες να μη διστάσουν να αναλάβουν τα καθήκοντα που τους αναλογούν στο πλαίσιο της αναθεώρησης της παραγράφου 218 του ποινικού δικαίου. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να ανταποκριθούν καλύτερα στην ηθική τους αξίωση που δεν είναι άλλη από την προστασία της προσδοκώμενης ζωής.

Οι συζητήσεις που διεξήχθησαν στο κόμμα μου όλα αυτά τα χρόνια σχετικά με τον σχεδιασμό της αναθεώρησης της § 218, ήταν όλες ανεξαιρέτως υποκινούμενες από ένα βαθύ αίσθημα ευθύνης, ανεξάρτητα από το αν επρόκειτο για τις βασικές νομικές

⁸ ΣτΜ: Ο νόμος περί μη συζυγικών σχέσεων αφορά ζευγάρια και γονείς που αποφάσισαν να παραμείνουν ανύπαντρα και συνήθως έχουν αποκτήσει παιδιά, περιπτώσεις στις οποίες χρειάζεται η συμβολή ειδικού δικηγόρου για να ορισθεί το νομικό πλαίσιο.

⁹ ΣτΜ: Ο Γκουστάβ Χάινεμαν (Gustav Heinemann) υπήρξε επίτιμος δήμαρχος της Έσσης με το κόμμα CDU και, στη συνέχεια, υπουργός Δικαιοσύνης της Βόρειας Ρηνανίας-Βεσφαλίας. Το 1949 παραιτήθηκε από το αξίωμα του δημάρχου και έγινε ομοσπονδιακός υπουργός Εσωτερικών. Μετά από διαφωνία με τον Αντενάουερ, αποχώρησε από το CDU, ίδρυσε το δικό του κόμμα που αργότερα διαλύθηκε και εντάχθηκε τελικά στο SPD. Το 1969 εξελέγη Πρόεδρος της Δυτικής Γερμανίας.

έννοιες ή για λεπτομερείς ρυθμίσεις στο πλαίσιο του κοινωνικού δικαίου. Η σοβαρότητα αυτών των διαφωνιών και συζητήσεων που διήρκεσαν αρκετά χρόνια και ο ειλικρινής αγώνας για μια σχετική αναθεώρηση δεν μπορούν να γίνουν κατανοητά από τους εξωτερικούς παρατηρητές. Γνωρίζοντας τις ειλικρινείς προσπάθειες που έχουν καταβληθεί, ελπίζω ότι η κοινή προσπάθεια των Σοσιαλδημοκρατών και των Ελεύθερων Δημοκρατών για την αναθεώρηση της § 218, του νόμου του αιώνα, θα υπερψηφιστεί σήμερα στη Γερμανική Βουλή συνάδοντας με τον κανονισμό για τη νόμιμη περίοδο διακοπής της κύησης.

(Χειροκροτήματα από κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού.)

Προεδρεύουσα κυρία Ρέντζερ: Τον λόγο έχει ο κύριος βουλευτής Βόγκελ (Ενεπετάλ).
- Δεν είναι παρών αυτή τη στιγμή. Θα προχωρήσω τότε στον κύριο βουλευτή Κλάινερτ¹⁰.

Κλάινερτ (FDP)¹¹: Κυρία Πρόεδρε! Κυρίες και κύριοι! Οφείλουμε να ευχαριστήσουμε θερμά όλους όσοι μίλησαν για το θέμα αυτό μέχρι στιγμής, καθώς η συζήτηση διεξήχθη με ύφος και τόνο αντάξια του Σώματος - σε αντίθεση με ό,τι μας έφτασε τις τελευταίες εβδομάδες σε φθηνές στρατηγικές, σε δηλώσεις που δεν θα μπορούσαν να είναι πιο συναισθηματικές και οι οποίες, σε μεγάλο βαθμό, προκλήθηκαν σκόπιμα και σε καμία περίπτωση δεν προήλθαν αυθόρμητα. Είμαστε πολύ ευγνώμονες που δεν συνέβη αυτό που φοβόμασταν στον τρόπο με τον οποίο εξελίχθηκε και εξελίσσεται η συζήτηση.

Πιστεύω ότι ο κύριος συνάδελφος Άιριχ¹² άγγιξε μία ευαίσθητη χορδή κατά τη χθεσινή συζήτηση, όταν είπε ότι όταν αλλάζει ο **ποινικός κώδικας**, αλλάζει και ο **κώδικας ηθικής** που κρύβεται από πίσω. Αυτό είναι το πρόβλημά μας με την τροποποίηση της ποινικής διάταξης της παραγράφου 218 του Ποινικού Κώδικα (Strafgesetzbuch - StGB) που συζητιέται εδώ.

Πιστεύετε, κυρίες και κύριοι της Χριστιανοδημοκρατικής Ένωσης, ότι δεν έχετε τη δύναμη και ότι ιδίως οι εκκλησίες, στις οποίες νιώθετε μάλλον πιο αφοσιωμένοι από

¹⁰ ΣτΜ: Ο Ντέτλεφ Κλάινερτ (Detlef Kleinert) εργάστηκε για χρόνια ως δικηγόρος και συμβολαιογράφος στο Ανόβερο, ενώ το 1952 εντάχθηκε στη Φιλελεύθερη Φοιτητική Ένωση Γερμανίας (Liberalen Studentenbund Deutschlands - LSD). Λίγα χρόνια αργότερα, το 1957, εντάχθηκε στο κόμμα των Φιλελευθέρων (FDP), και μάλιστα υπήρξε πρόεδρος της ένωσης περιφέρειας FDP στο Ανόβερο-Σταντ από το 1967 έως το 1996 και κρατικός ταμίας του FDP στην Κάτω Σαξονία από το 1970 έως το 1992. Από το 1969 έως το 1998 ήταν επίσης μέλος του Γερμανικού Κοινοβουλίου. Ως μακροχρόνιο ηγετικό μέλος του Schaumburger Kreis (συντηρητικού κύκλου του FDP), κατάφερε να συσπειρώσει τους συντηρητικούς εντός του κόμματος. Ήταν γνωστός για τις μακροσκελείς προτάσεις του, τον αυτοσαρκασμό και την εξυπνάδα του, αλλά και για τη σχέση του με την ηθική. Πίστευε ότι όλα στη ζωή με κάποιον τρόπο «ξεκαθαρίζουν».

¹¹ ΣτΜ: Freie Demokratische Partei / Ελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα: αποτελεί το φιλελεύθερο κόμμα της γερμανικής πολιτικής σκηνής. Η ιδεολογία του FDP συνδυάζει την υποστήριξη στις προσωπικές ελευθερίες, σε ένα κράτος που να είναι όσο το δυνατόν μικρότερο, και στην οικονομία της αγοράς, με τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Γερμανικής κοινωνικής πρόνοιας. Ιδρύθηκε το 1948 και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του ελεύθερου δημοκρατικού Θεμελιώδους Νόμου για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αλλά και της πρώτης ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, από το 2021, το FDP συμμετέχει στην τρικομματική ομοσπονδιακή κυβέρνηση κατέχοντας 4 υπουργεία, και ο Πρόεδρός του Κριστιάν Λίντνερ είναι Ομοσπονδιακός Υπουργός Οικονομικών.

¹² ΣτΜ: Αναφορά στον Χάιντς Άιριχ (Heinz Eyrich), Γερμανό δικηγόρο και πολιτικό του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος CDU, ο οποίος είχε μιλήσει σχετικά με το θέμα την προηγούμενη μέρα της συνεδρίασης στις 25/04/1974.

εμάς, δεν είναι σε θέση να επιβάλουν τον κώδικα ηθικής, εάν δεν καλύπτεται από μια διάταξη του ποινικού κώδικα;

(Χειροκροτήματα από τα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού.)

Θεωρώ ότι αυτή η ηθική είναι θλιβερά αδύναμη. Νομίζω ότι είναι μια απίστευτα κακή απόδειξη της πεποίθησής σας ότι ο κύριος Άιριχ είπε χθες: μπορούμε να διατηρήσουμε τον κώδικα ηθικής μόνο αν διατηρήσουμε τον ποινικό κώδικα. Εμείς οι Φιλελεύθεροι έχουμε μια θεμελιωδώς διαφορετική άποψη, την ακριβώς αντίθετη.

Όταν εσείς, κύριε Μπλουμ¹³, είπατε χθες - παρακαλώ σταθείτε σ' αυτό για μια στιγμή - ότι μόνο η απειλή της ποινής θα υποχρεώσει το κράτος να λάβει τα κοινωνικά μέτρα που είναι απαραίτητα για την πραγματική επίλυση του προβλήματος - δεν πιστεύουμε ότι μπορεί να λυθεί αυτό το πρόβλημα μέσω του ποινικού κώδικα - τότε εσείς, όπως και ο κύριος Άιριχ, έχετε δει το θέμα εντελώς ανάποδα. Μόνο αν αφαιρεθεί η απειλή της τιμωρίας - αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από τη συμπεριφορά του CDU¹⁴, αλλά και από τη συμπεριφορά της Καθολικής Εκκλησίας - η πίεση θα γίνει τόσο ισχυρή, ώστε να κάνουμε επιτέλους κάτι λογικό για τις οικογένειες και τα παιδιά, ώστε να αλλάξει πραγματικά κάτι. Όσο υπάρχει η απειλή της τιμωρίας, έχουν όλοι ηρεμήσει και δεν κάνουν τίποτα.

(Χειροκροτήματα από τα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού.)

Η εγκύκλιος Humanae Vitae¹⁵ χρονολογείται από τις 31/07/1968. Τότε ο Άγιος Πατέρας έκρινε σκόπιμο απλώς να απαγορεύσει κάθε είδους αντισυλληπτικά μέσα, αντί να προχωρήσει στην ευαισθητοποίηση του πληθυσμού της χώρας μας. Και οι άνθρωποι που θα έπρεπε να τα γνωρίζουν αυτά καλύτερα από εμάς, έρχονται εδώ και λένε: απλά πρέπει να διατηρήσουμε την απειλή της ποινικής δίωξης για να έρθουν τα συνοδευτικά μέτρα, όπου τότε το κράτος θα είναι υποχρεωμένο να κάνει το καθήκον του για να διασφαλίσει ότι τα πράγματα θα είναι καλύτερα για την οικογένεια, για τα παιδιά. Ακριβώς το αντίθετο ισχύει, κύριε Μπλουμ!

¹³ ΣτΜ: Αναφορά στον Νόρμπερτ Σεμπάστιαν Μπλουμ (Norbert Sebastian Blüm), επίσης πολιτικό του CDU, ο οποίος είχε μιλήσει την πρώτη μέρα της συνεδρίασης στις 25/04/1974.

¹⁴ ΣτΜ: Christlich Demokratische Union Deutschlands / Χριστιανοδημοκρατική Ένωση της Γερμανίας: χριστιανοδημοκρατικό, συντηρητικό και οικονομικά φιλελεύθερο κόμμα που ιδρύθηκε μεταξύ 1945 και 1950 στη Γερμανία. Σε συνεργασία με το αδελφό του κόμμα, τη Χριστιανοκοινωνική Ένωση (CSU), αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο γερμανικό κόμμα από άποψη μελών. Η ιδεολογία της Ένωσης αυτής βασίζεται στην καθολική κοινωνική διδασκαλία, τον συντηρητισμό και τον ορντοφιλελευθερισμό. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, το CDU σχημάτισε έναν μαυροκίτρινο συνασπισμό δίπλα στο CSU και το Ελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα (FDP), ενώ από το 2005 έως και το 2021 η Καγκελάριας της χώρας, Άνγκελα Μέρκελ, προερχόταν απ' αυτό. Ωστόσο, στις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021, ήρθε δεύτερο και επανήλθε στον ρόλο της αντιπολίτευσης μετά από 16 χρόνια κυβερνητικής ευθύνης. Τώρα, ομοσπονδιακός πρόεδρος του CDU, πρόεδρος της κοινοβουλευτικής ομάδας CDU/CSU και ηγέτης της αντιπολίτευσης στη Γερμανική Βουλή είναι ο Φρίντριχ Μερτς.

¹⁵ ΣτΜ: Το Humanae Vitae είναι μια εγκύκλιος που γράφτηκε από τον Πάπα Παύλο VI και χρονολογείται στις 25 Ιουλίου 1968. Το κείμενο εκδόθηκε σε συνέντευξη Τύπου στο Βατικανό στις 29 Ιουλίου. Επιβεβαίωσε εκ νέου τη διδασκαλία της Καθολικής Εκκλησίας σχετικά με την έγγαμη αγάπη, την υπεύθυνη γονεϊκότητα και την απόρριψη της τεχνητής αντισύλληψης. Κυρίως λόγω της επαναδιατύπωσης της αντίθεσης της Εκκλησίας στην τεχνητή αντισύλληψη, η εγκύκλιος ήταν πολιτικά αμφιλεγόμενη. Επιβεβαίωσε την παραδοσιακή ηθική διδασκαλία της Εκκλησίας για την ιερότητα της ζωής και τον αναπαραγωγικό και ενωτικό χαρακτήρα των συζυγικών σχέσεων.

(Βουλευτής Δρ. Μπλουμ: Είμαι κι εγώ της άποψης ότι το ποινικό δίκαιο είναι μόνο ένα συνοδευτικό μέτρο - σε αντίθεση με σας - και ότι η κοινωνική πολιτική έχει εδώ την κεντρική θέση!)

Το ποινικό δίκαιο ως συνοδευτικό μέτρο...Μάλιστα, αυτό είναι κάτι νέο.

(Βουλευτής Κρολ-Σλούτερ¹⁶: Για εσάς, ίσως κάτι νέο! - Περισσότερες ενστάσεις από το CDU/CSU.)

Σίγουρα δεν είναι το ίδιο με αυτό που είπε χθες ο κύριος Άιριχ, κύριε Μπλουμ.

(Χειροκροτήματα από τα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού.)

Γιατί είπε: Χρειάζομαι την απειλή της ποινής για να ενισχύσω τον κώδικα ηθικής. Δεν πρόκειται για ένα συνοδευτικό μέτρο, αλλά για αυτό που, προφανώς, πιστεύει ο κύριος Άιριχ ότι βασίζεται η ηθική, κάτι που διαφέρει σημαντικά από τη δική μας αντίληψη για την ηθική. Πιστεύουμε ότι ο πραγματικά υπεύθυνος άνθρωπος θα αναγκαστεί να σκεφτεί πολύ περισσότερο προτού πάρει αποφάσεις, αν δεν υπάρχει η απειλή της ποινής, αν δεν υπάρχει η επικείμενη ποινική δίωξη. Γι' αυτό είμαστε, άλλωστε, και τόσο αντίθετοι σε κάθε είδους ενδεικτική λύση. Αυτό είναι ένα από τα άλλα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουμε στη συγκεκριμένη περίπτωση.

(Περαιτέρω ενστάσεις από τον βουλευτή Δρ. Μπλουμ.)

Σέβομαι απόλυτα τη στάση του προκαθήμενου Βόστε¹⁷, για παράδειγμα, ο οποίος, πιστεύω, εκπροσωπεί λίγο πολύ την ίδια θέση με τον κύριο Χεκ¹⁸ - την οποία υπέβαλε και δικαιολόγησε εδώ και σέβομαι εξίσου. Δεν υπάρχει καμία απολύτως δυνατότητα για μένα ως Φιλελεύθερο, κύριε Χεκ, να συζητήσω μαζί σας για το αν όσα υποστηρίζετε είναι σωστά ή λάθος. Διαφορετικά: Δεν υπάρχει καμία απολύτως δυνατότητα να προσπαθήσω να σας πείσω. Μπορώ μόνο να τονίσω με ειλικρινή σεβασμό τη συνέπεια και τη λογική αυτών που μας παρουσιάσατε εδώ. Διότι, κατά τη γνώμη μου, το αξίωμα, η υποκείμενη ηθική στάση, δεν είναι κάτι που μπορεί πραγματικά να συμφωνηθεί μεταξύ μας. Έχετε την άποψή σας και την αναπτύσσετε λογικά. Εμείς έχουμε την άποψή μας, η οποία - σε αντίθεση με τη δική σας - δεν ορίζεται θεμελιωδώς από την ηθική, αλλά πηγάζει από νομοπολιτικά ζητήματα και από

¹⁶ ΣτΜ: Ο Χέρμαν Κολλ-Σλούτερ (Hermann Kroll-Schlüter) είναι πολιτικός του CDU από το 1959 και ασχολείται επίσης με τη γεωργία. Υπήρξε μέλος της Γερμανικής Βουλής από το 1972 έως το 1990.

¹⁷ ΣτΜ: Αναφορά στον προκαθήμενο Βίλχελμ Βόστε (Wilhelm Wöste), ο οποίος λειτουργούσε κατά κάποιον τρόπο ως σύνδεσμος μεταξύ της Γερμανικής Επισκοπής και της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης. Είναι μια καλή αφορμή να κατανοηθεί η στάση της Γερμανικής Εκκλησίας απέναντι στο θέμα που συζητείται στο Κοινοβούλιο. Η συζήτηση για την αναθεώρηση της παραγράφου 218 είχε αρχίσει κάποια χρόνια πριν, με την Εκκλησία να έχει τελείως αρνητική θέση απέναντι στις αμβλώσεις και τον Γενικό Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής Γερμανών Καθολικών, Φρίντριχ Κρόνενμπεργκ (Friedrich Kronenberg), να έχει δηλώσει ότι μια πιθανή αναθεώρηση της παραγράφου 218 θα δείξει πόσο κοντά ή μακριά είναι τα κόμματα από την Εκκλησία. Η συζήτηση περί αμβλώσεων σε συνδυασμό με άλλα θέματα οδήγησαν στην αδυναμία συνεργασίας των σοσιαλδημοκρατών με την Καθολική Εκκλησία όσο οι πρώτοι βρίσκονταν στην εξουσία και, μάλιστα, ο Μπραντ είχε ενημερώσει το κόμμα του να είναι ιδιαίτερα προσεκτικό όταν ασχολούνταν με την Εκκλησία.

¹⁸ ΣτΜ: Αναφορά στον Μπρούνο Χεκ (Bruno Heck) του CDU. Από το 1962 έως το 1968 διετέλεσε Ομοσπονδιακός Υπουργός Οικογενειακών Υποθέσεων στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, από το 1967 έως το 1971 Πρώτος Γενικός Γραμματέας του CDU κι από το 1957 έως το 1976 ήταν μέλος της Γερμανικής Βουλής.

τις ανάγκες που έχουν προκύψει σε πρακτικό επίπεδο στη χώρα εδώ και δεκαετίες. Ωστόσο, θα ήταν αδύνατο να πω ότι ο κ. Χεκ παρουσίασε κάτι λάθος ή ότι θα μπορούσα να μιλήσω στον ίδιο για όσα παρουσίασε από τη δική μου θέση. Μπορούμε και θέλουμε να είμαστε δίκαιοι με εκείνους που προσπαθούν να παρέχουν λύσεις σε ένα πρόβλημα, που σίγουρα δεν είναι επιλύσιμο από την άποψη του ποινικού δικαίου.

(Χειροκροτήματα από το FDP.)

Αντιτίθεται, όμως, ρητά στην ιδέα ότι μπορεί να υπάρξει διακοπή κήσης υπό προϋποθέσεις. Δεν μπορεί παρά να υπάρξει ρύθμιση σχετικά με τη νόμιμη περίοδο διακοπής κήσης, καθώς πρόκειται για ένα πρόβλημα το οποίο πρέπει να επιλύεται με γνώμονα την κάθε μεμονωμένη περίπτωση, με ευθύνη της γυναίκας, με ευθύνη της οικογένειας και με ευθύνη του ίδιου του κράτους, την οποία προφανώς δεν έχει αναλάβει ακόμη σε επαρκή βαθμό. Δεν επιθυμούμε να καταστήσουμε αυτήν την ευθύνη, αυτήν την τόσο σημαντική ευθύνη ευκολότερη. Αντιθέτως, προσεγγίζουμε τη νομική αλλαγή με μάτια ανοιχτά, αντιλαμβανόμενοι ότι έτσι την επιβαρύνουμε κιόλας.

[...]

Δρ. Μικάτ¹⁹ (CDU/CSU): Κύριε Καγκελάριε, ρωτήσατε: Τι είναι πιο σημαντικό, ο άνθρωπος

(Βουλευτής Δρ. Κάρστενς²⁰ [Φέμαρν] : Σωστά!)

ή διατήρηση της ηθικής τάξης;

Κύριε Καγκελάριε, μπορεί να υπάρχει μόνο μία απάντηση σ' αυτό το ερώτημα: οι άνθρωποι οφείλουν να είναι στο επίκεντρο, οι άνθρωποι είναι πιο σημαντικοί. Αλλά ας μην διαστρεβλώνουμε την αφετηρία αυτής της συζήτησής μας! Το **βασικό σύστημα αξιών** που υποστηρίζουμε εδώ, μεριμνά για την εξασφάλιση και **την προστασία του ανθρώπου**.

(Χειροκροτήματα από το CDU/CSU.)

Κύριε Καγκελάριε, η συνταγματική τάξη στην οποία αναφερθήκατε με το σχέδιό σας κατά την τελευταία νομοθετική περίοδο έχει ως στόχο τον άνθρωπο. Δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά εξυπηρετεί τον άνθρωπο στο σύνολο της αξιοπρέπειάς του, της ελευθερίας του. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, αναρωτιόμαστε αν η τροποποίηση της § 218, την οποία επιθυμεί όλη η Βουλή, θα γίνει με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην

¹⁹ ΣτΜ: Ο Πάουλ Μικάτ (Paul Mikat) ήταν νομικός, καθηγητής ομοσπονδιακού δικαίου, ιστορίας του δικαίου και εκκλησιαστικού δικαίου και, φυσικά, πολιτικός με το CDU. Το 1962 διορίστηκε υπουργός Παιδείας για το κρατίδιο της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας. Από το 1966 έως το 1969 ήταν μέλος του ομόνυμου κρατιδιακού κοινοβουλίου ενώ, στη συνέχεια, από το 1969 έως το 1987, υπήρξε μέλος ου Γερμανικού Ομοσπονδιακού Κοινοβουλίου.

²⁰ ΣτΜ: Πρόκειται για τον Καρλ Βάλτερ Κλάους Κάρστενς (Karl Walter Claus Carstens), μέλος του CDU, ο οποίος στα χρόνια που ακολούθησαν, από το 1976 έως το 1979 διετέλεσε και πρόεδρος του Ομοσπονδιακού Κοινοβουλίου.

υποχωρήσει ούτε κατά ένα χιλιοστό αυτός ο βασικός στόχος εξασφάλισης των θεμελιωδών αξιών, διασφάλισης της ανθρώπινης ζωής.

Αυτό είναι που κάνει αυτή τη συζήτηση τόσο δύσκολη, αλλά επίσης - και οφείλουμε όλοι μας να το πούμε αυτό με σεβασμό - και τόσο σημαντική και σπουδαία.

Πριν αναφερθώ σε ορισμένα από τα επιχειρήματά σας, κύριε Καγκελάριε, επιτρέψτε μου να κάνω μια πρώτη παρατήρηση - ίσως είναι απαραίτητη, ειδικά στο τέλος αυτής της συζήτησης της τρίτης ανάγνωσης. Συζητώντας σήμερα σε τρίτη ανάγνωση την τροποποίηση της παραγράφου 218, οφείλουμε να αναγνωρίζουμε - το έχει καταστήσει σαφές εξάλλου και η συζήτησή μας - ότι όποια απόφαση και αν λάβουμε, δεν μπορεί να υπάρξει καμία λύση που να είναι, έστω και στο ελάχιστο, ικανοποιητική, πόσο μάλλον ιδανική. Ήταν σαφές σήμερα - και ποιος από εμάς, άλλωστε, δεν το γνώριζε από την αρχή - ότι το θέμα με το οποίο ασχολούμαστε είναι πολύπλοκο εκ φύσεως. Εκτίθεται σε διαφορετικές ιδέες αξιών και αξιολογήσεων, καθώς και σε καθαρά συναισθηματικές ή - κάτι εξίσου θεμιτό - εμπειρικές εκτιμήσεις. Αυτό θα πρέπει να υπενθυμίζει στον νομοθέτη, δηλαδή σε όλους εμάς, να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί - άλλο ένα συμπέρασμα της όλης συζήτησής μας -, να είμαστε μετριοπαθείς και να αναγνωρίζουμε την ατέλεια των ανθρώπινων δυνατοτήτων, διότι οι **κρατικές δυνατότητες** είναι **ατελείς δυνατότητες**, επειδή είναι επίσης ανθρώπινες κι ως εκ τούτου, ατελείς.

Η αναγνώριση αυτής της ατέλειας των δυνατοτήτων, που μπορεί να προκύψει κυρίως σε περιπτώσεις **τραγικών αξιακών συγκρούσεων**, σε συγκρούσεις που μπορεί να προκύψουν στον τομέα των στοιχειωδών έννομων συμφερόντων, δεν καθιστά την απόφαση που καλούμαστε να πάρουμε σήμερα εύκολη για κανέναν από εμάς, κύριε Καγκελάριε. Έχετε μιλήσει για το πόσο δύσκολη είναι αυτή η απόφαση για εσάς. Καθένας μας την βρίσκει δύσκολη. Κανείς δεν είναι εδώ για να επιβάλει μια άκαμπτη αρχή. Αντιθέτως, όλοι είναι εδώ, επειδή θέλουν να βοηθήσουν. Όμως, κι αυτή η προθυμία για παροχή βοήθειας σε τέτοιες δύσκολες καταστάσεις πρέπει επίσης να πραγματοποιείται εντός του πλαισίου που θέτει το βασικό σύστημα αξιών για το καλό του συνόλου.

(Χειροκροτήματα από το CDU/CSU.)

Η κατανόηση της δυσκολίας της κατάστασής μας, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, δεν απαλλάσσει τον νομοθέτη από το καθήκον του να νομοθετεί, αλλά αντιθέτως, του επισημαίνει την ανάγκη προστασίας των θεμελιωδών αξιών της ανθρώπινης κοινότητας, ιδίως όταν πρόκειται για μεμονωμένα τραγικά περιστατικά. Η κατανόηση των ατελειών και των ανεπαρκειών μας δεν αποκλείει το πάθος για τον σκοπό, αλλά απαιτεί - θα πρέπει να συνεχίσουμε να το έχουμε κατά νου αυτό και μετά από τη συζήτησή μας - να μην υποτιμούμε το δικό μας πάθος με συνθήματα που πολύ συχνά καθορίζουν το κλίμα της δημόσιας συζήτησης.

Θεώρησα καλό το γεγονός ότι, σήμερα το πρωί, οι εκπρόσωποι των κομμάτων, ιδίως ο συνάδελφος του κόμματός μου, κύριος Βόγκελ, ρώτησαν για άλλη μια φορά σε τι συμφωνούν τα μέλη της Βουλής. Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, με **το ερώτημα αυτό για την ενότητα των μελών του Σώματος**, θέτουμε προς συζήτηση ένα θεμελιώδες πρόβλημα του κοινοβουλευτικού μας συστήματος, διότι το να ρωτάς για τον κοινό τόπο δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση συσχέτιση των αντιθέσεων. Όμως, ένα κοινοβούλιο ενός φιλελεύθερου δημοκρατικού κράτους οφείλει πάντοτε να επιδιώκει τη μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση και **επίτευξη συναίνεσης στη νομοθετική διαδικασία** προς το συμφέρον εκείνων για τους οποίους θεσπίζουμε τους νόμους, παρ' όλη την ανάγκη κατανομής ρόλων μεταξύ κυβέρνησης και αντιπολίτευσης ή, όπως στην προκειμένη περίπτωση, όπου τίθεται διαφορά απόψεων των κοινοβουλευτικών ομάδων σε επιμέρους ζητήματα. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στη διαδικασία της τρίτης ανάγνωσης και πόσο μάλλον, όταν η νομοθεσία, όπως στην περίπτωση της αναθεώρησης της § 218, θίγει θέματα που ανήκουν στον τομέα του γενικώς αποδεκτού θεμελιώδους συστήματος αξιών. Και αυτό ισχύει αναμφισβήτητα.

Νωρίτερα, κατά την προετοιμασία αυτής της συζήτησης, ειπώθηκε πολλάκις ότι η ψηφοφορία με **πολύ μικρή πλειοψηφία** δεν θα ήταν δυνατή και δεν θα έπρεπε να γίνεται. Ναι, πράγματι, αυτό δεν θα πρέπει να συμβαίνει. Για τέτοιες αξιολογες και σημαντικές περιπτώσεις, προβλέπει το σύνταγμά μας την αρχή της πλειοψηφίας των δύο τρίτων. Γιατί; Διότι υποθέτει ότι υπάρχουν μερικά στοιχειώδη ζητήματα που απαιτούν την ευρεία συναίνεση για να οδηγηθούμε στη συνέχεια στη γνήσια αποδοχή του νόμου, μεταξύ του πληθυσμού. Η παράγραφος 218 είναι μια διάταξη που δεν θα πρέπει να τροποποιείται με περιορισμένη πλειοψηφία.

(Χειροκροτήματα από το CDU/CSU.)

Εάν ακολουθήσει κανείς τις **αιτιολογήσεις** των παρόντων **σχεδίων** και τις δηλώσεις που έχουν γίνει, και από εσάς κύριε Καγκελάριε, τότε υπάρχει πράγματι **συμφωνία ως προς τους στόχους**. Επιβεβαιώθηκε εκ νέου σήμερα το πρωί ότι στόχος της αναθεώρησης της § 218 δεν μπορεί παρά να είναι η αποτελεσματική προστασία της ζωής, η μείωση των ποσοστών αμβλώσεων και η παροχή περισσότερης βοήθειας στις γυναίκες που βρίσκονται σε δυσχερή θέση, η παροχή συμβουλών για την πρόληψη των αμβλώσεων, σημειωτέον: για τη μείωση του τερματισμού της ανθρώπινης ζωής εξ αρχής. Δεν πρόκειται, λοιπόν, μόνο για το πρόβλημα της μείωσης του αριθμού των παράνομων αμβλώσεων. Δεν είναι αυτό το πραγματικό νομικοπολιτικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε. Η αλλαγή του αντίστοιχου ποινικού κώδικα μπορεί πολύ εύκολα να οδηγήσει σε μείωση των αντίστοιχων στατιστικών στοιχείων εγκληματικότητας, ωστόσο το ερώτημα παραμένει για το αν αυτός είναι ο καταλληλότερος τρόπος για να αποφευχθούν οι δολοφονίες αυτές καθ'αυτές και να μειωθεί ο συνολικός αριθμός τους.

(Χειροκροτήματα από το CDU/CSU.)

Συμφωνούμε σ' αυτόν τον στόχο, όπως συμφωνούμε ως μέρος της Βουλής ότι η άμβλωση συνεπάγεται τον τερματισμό της ανθρώπινης ζωής. Δεν πρέπει να υποτιμάται η ενότητα που υπάρχει στη Βουλή προς αυτήν την κατεύθυνση. Αντιπροσωπεύει ένα υψηλό αγαθό όσον αφορά τη γενική **ειρηνευτική λειτουργία** που έχει το **Κοινοβούλιο** σε μια φιλελεύθερη, πλουραλιστική κρατική και κοινωνική τάξη, και για την οποία το Κοινοβούλιο πρέπει να ενδιαφέρεται κυρίως όταν συζητούνται ζητήματα που αφορούν τις θεμελιώδεις αξίες.

Το βασικό σύστημα θεμελιωδών αξιών που διαμορφώνει και στηρίζει την κρατική μας τάξη δεν είναι μόνο καθοριστικό για τους αντίστοιχους πολιτικούς μας στόχους - στην προκειμένη περίπτωση την καταπολέμηση των αμβλώσεων, την ολοκληρωμένη προστασία κάθε ζωής και την παροχή βοήθειας προς τις γυναίκες - αλλά παρέχει επίσης το πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να αναζητηθεί ο δρόμος για την υλοποίηση αυτών των στόχων. Επομένως, δεν είναι κάθε υποτιθέμενος εφικτός δρόμος επιτρεπτός ή κατάλληλος από άποψη αξιών, αν δεν θέλουμε να θέσουμε υπό αμφισβήτηση το **βασικό κοινωνικό αξιακό μας σύστημα**.

(Χειροκροτήματα από το CDU/CSU.)

II. Πρωτότυπο κείμενο

Deutscher Bundestag

96. Sitzung

Bonn, Freitag, den 26. April 1974

(Plenarprotokoll)

[...]

Frau Eilers (Bielefeld) (SPD): Frau Präsidentin! Meine sehr geehrten Damen und Herren! Die Neuregelung des § 218 — — (Anhaltende Unruhe)

Präsident Frau Renger: Frau Kollegin, einen Moment! Meine Damen und Herren, ich bitte Sie noch einmal, im Saal etwas ruhiger zu sein. Alle diejenigen, die jetzt hinausgehen möchten — weil ich sie auf dem Weg sehe —, bitte ich, das zu tun, damit wir hier in Ruhe weiter beraten können. (Beifall.) Bitte, Frau Kollegin, fahren Sie fort!

Frau Eilers (Bielefeld) (SPD): Die Neuregelung des § 218 ist eines der umfassendsten Reformwerke, die das Parlament jemals vorgelegt hat. Kein Gesetzesvorhaben — das darf ich aus meiner langjährigen parlamentarischen Tätigkeit sagen — ist in der sozialdemokratischen Bundestagsfraktion jemals gründlicher vorbereitet und intensiver beraten worden als dieses. Bei durchaus unterschiedlichen Auffassungen innerhalb der Fraktion verbindet uns das gemeinsame Bemühen, eine optimale Lösung für alle mit einem Schwangerschaftsabbruch zusammenhängenden Probleme zu finden. Daher gab es in meiner Fraktion zu keiner Zeit Gegner einer Reform. Dieses haben wir auch vor wenigen Stunden durch unsere Stimmabgabe in zwei Vorentscheidungen erneut bewiesen. Damit ist der Gesetzentwurf, den meine Fraktion gemeinsam mit dem Koalitionspartner eingebracht hat, nunmehr zur Grundlage der dritten Lesung geworden.

Mit der Diskussion um die **Reform des § 218** wurde ein altes gesellschaftspolitisches Problem enttabuisiert und aus dem Untergrund in die allgemeine Diskussion getragen. Erst auf diese Weise war es möglich, jene Entscheidung vorzubereiten, die heute ansteht. Wesentlich scheint mir dabei zu sein, daß ein allzu lang anstehendes Problem jetzt in die **Verantwortung der Gesellschaft** gelegt wurde, die es nur allzu lange totgeschwiegen und dadurch die Bedrängnis und Not unendlich vieler Frauen nicht anerkannt und beseitigt hat.

Sozialdemokraten fühlen sich verpflichtet, Frauen von jenem Druck zu befreien, der seit Generationen auf ihnen lastet, wenn sie in schwerer persönlicher Bedrängnis — meist auf sich ganz allein gestellt — Mut zum Kind oder Mut zur Kriminalität aufbringen sollen. Die Reform des § 218 im Sinne der Fristenregelung wird einen

entscheidenden Schritt hin zur **Eigenverantwortung** und zur **sozialen Gleichstellung der Frauen** darstellen. Hierfür haben Sozialdemokraten seit langem gekämpft — wenn auch nie mit vereinfachender Polemik, wie sie ausschließlich emanzipatorische Forderungen zum Teil zu entwickeln vermögen. Nach unseren Vorstellungen soll in der Entscheidungsfreiheit der Frau — auch verantwortlich gegenüber ihrer Familie — zum Ausdruck kommen, welche Lasten zu tragen und welchen Verpflichtungen nachzukommen sie in der Lage ist.

Schwangerschaftsabbrüche sind zu keiner Zeit ein Mittel der Geburtenregelung. Sozialdemokraten haben die grundsätzliche Änderung der Strafrechtsbestimmungen des § 218 vielmehr im Rahmen weiterer sozialer und familienpolitischer Reformen, die die Situation der Frau und der Familie im Lande verbessern, gesehen. Erleichterungen und Hilfen, die die Gesellschaft ihren jungen Familien zuteilwerden läßt, wirken kinderfeindlichen Tendenzen entgegen und stärken gleichzeitig den Mut zum Kind. Nach der Auffassung meiner Fraktion hat daher eine Vielzahl solcher Maßnahmen unsere sozial verantwortbare Reform zu ergänzen. Hierunter fallen materielle Verbesserungen für Familien durch den vorgesehenen Familienlastenausgleich ab 1975. Eine Neuregelung des Adoptionsrechts, die dem Bundestag noch in diesem Jahr zugeleitet wird, bringt Hilfen für Heimkinder und ermöglicht es ihnen, auch in Familien aufzuwachsen. Familienbegünstigende Vorschriften haben wir unter anderem beim Wohngeld und bei den Sparförderungsgesetzen eingeführt. Modellversuche des Bundes im Wohnungswesen zielen darauf ab, mehr familiengerechte Wohnungen zu bauen. Spielplatzgesetze, die in die Zuständigkeit der Länder fallen, wurden in einigen Bundesländern geschaffen, um Kindern mehr Lebensraum anzubieten. Haushaltshilfen für erkrankte Mütter kleiner Kinder und Freistellung berufstätiger Elternteile von der Arbeit, wenn ein erkranktes Kind zu pflegen ist: auch dies sind von uns entwickelte praktische Lebenshilfen, die der **sozialen Absicherung einer Reform des § 218** in unserem Sinne zuzuordnen sind.

Aus der Sicht der **Familienpolitik** erscheinen weitere Maßnahmen in diesem Zusammenhang durchaus wünschenswert und notwendig. Ein solcher Katalog findet sich zum Beispiel im familienpolitischen Programm meiner Partei, das zwar noch nicht verabschiedet, aber in allen Parteigremien auf breiter Front beraten worden ist. Die darin aufgeführten Leistungen sind — dies muß ich allerdings deutlich sagen — von vornherein langfristig konzipiert und sind stufenweise zu verwirklichen.

Eben diese Gründlichkeit, wenn es darum geht, neue Projekte zu entwickeln und den Zeitpunkt ihrer Realisierbarkeit zu bestimmen, sei der Opposition anempfohlen. Das angekündigte Erziehungsgeld für Mütter scheint so, wie es die Kollegin Dr. Wex gestern beschrieb, zumindest diese Grundvoraussetzung nicht zu erfüllen. Ein im Zusammenhang mit der Reform des § 218 ernst gemeinter Vorschlag der Opposition hätte zusammen mit dem Katalog der übrigen sozialen Maßnahmen, soweit sie dem Bereich der gesetzlichen Krankenversicherung und der Sozialhilfen zuzuordnen sind, beraten werden müssen.

(Beifall bei den Regierungsparteien.)

Dieser familienpolitische Katalog verdeutlicht zugleich das Ziel meiner Fraktion, bei der Reform des § 218 durch eine Fülle von Lebenshilfen für Familien, und zwar in den verschiedensten Bereichen, es gar nicht zuerst zu einem den Schwangerschaftsabbruch auslösenden Konflikt kommen zu lassen. Familien und kinderfreundliche Maßnahmen können das Problem des Schwangerschaftsabbruchs entschärfen.

Dennoch lassen sich künftig nicht alle Konfliktfälle vermeiden. Es gibt nicht nur solche Konfliktfälle, in denen die angeführten Maßnahmen einen Schwangerschaftsabbruch zu verhindern vermögen. Trägt sich eine Frau mit dem Gedanken, eine Schwangerschaft abzubrechen, dann soll sie von einem unüberlegten Schritt abgehalten werden. Ein **Gespräch mit dem Arzt** ihres Vertrauens, das nach unseren Vorstellungen über medizinische Aspekte hinauszugehen hat, halten Sozialdemokraten für, geeignet, um folgenschwere Spontanreaktionen zu verhindern. Dem Arzt fällt in diesem Gespräch eine ganz entscheidende lebensschützende Funktion zu. So soll er die schwangere Frau über alle bestehenden Hilfsmöglichkeiten informieren und sie dadurch motivieren, die Schwangerschaft fortzuführen. Die sozialdemokratische Gesundheitsministerin, Frau Katharina Focke, wird erhebliche Anstrengungen zu unternehmen haben, um die Ärzteschaft über solche Hilfsmöglichkeiten zu informieren. Das Gespräch einer Frau mit dem Arzt ihres Vertrauens, losgelöst von jeglichen Strafandrohungen, losgelöst von fragwürdigen Ängsten vor Schwangerschaftsabbrüchen wie in der Vergangenheit, erscheint uns als werdendes Leben schützendes Instrument, das bedrängten Frauen in schwierigen persönlichen Situationen Hilfen bietet, Hilfen, die an die Stelle der bisherigen Panikhandlungen eine sachbezogene Abwägung setzen.

Hierzu sollte man nach unserer Vorstellung — und so sieht es auch der verabschiedete Antrag vor — das Angebot an **Familienberatungsstellen** vergrößern, um den erhobenen Beratungsanforderungen zu entsprechen.

(Beifall bei der SPD.)

Diese Modelle laufen in Bund und Ländern an. Zugleich wird dadurch mit jenem Antragsverfahren der Vergangenheit aufgeräumt, das so treffend als Abtreibungsgeographie bezeichnet wird.

Sozialdemokraten setzen mit ihren angestrebten grundlegenden Reformen des Strafrechtsparagraphen 218 konsequent einen Weg fort, den sie mit ihrem ersten sozialdemokratischen Justizminister, dem jetzigen Bundespräsidenten, eingeschlagen haben. Mit der von Gustav Heinemann seinerzeit begonnenen Reform, des Nichtehelehenrechts, die mit der **Diskriminierung lediger Mütter und ihrer Kinder** aufräumte, konnte ihre rechtliche Stellung verbessert werden. Daß die Gesellschaft, an ihrer Spitze die wesentlichen Teile der Kirchen im allgemeinen, heute anerkennt, hier Versäumtes nachholen zu müssen, erscheint dringend geboten. Ich möchte daher an die

Adresse der Kirchen gerichtet nachdrücklich den Wunsch aussprechen, die ihnen zufallenden Aufgaben im Rahmen der Reform des Strafrechtsparagraphen 218 ohne Zögern in Angriff zu nehmen. Dadurch können sie ihrem moralischen Anspruch, werdendes Leben zu schützen, am besten gerecht werden.

Die in meiner Fraktion seit Jahren geführten Gespräche und Diskussionen um die Ausgestaltung der Reform des § 218 war ausnahmslos von einem tiefen Verantwortungsbewusstsein getragen, gleichgültig, ob es sich um die juristische Grundkonzeption oder um sozialrechtliche Detailregelungen handelt. Der Ernst dieser mehrjährigen Auseinandersetzungen, das ehrliche Ringen um eine Reform kann von Außenstehenden weder nachvollzogen noch nachempfunden werden. Aus diesem ehrlichen Bemühen heraus habe ich daher die Hoffnung, daß als gemeinsame Arbeit von Sozialdemokraten und Freien Demokraten heute im Deutschen Bundestag die Reform des § 218, dieses Jahrhundertgesetz, endlich im Sinne der Fristenregelung beschlossen wird.

(Beifall bei den Regierungsparteien.)

Präsident Frau Renger: Das Wort hat Herr Abgeordneter Vogel (Ennepetal). — Er ist im Moment nicht anwesend. Ich gebe dann dem Abgeordneten Kleinert das Wort.

Kleinert (FDP) : Frau Präsidentin! Meine sehr verehrten Damen! Meine Herren! Wir haben allen, die bisher zu diesem Thema gesprochen haben, sehr zu danken dafür, daß die Debatte in ihrem Stil und in ihrer Tonlage dem Hause gemäß würdig geführt worden ist— im Gegensatz zu dem, was uns in den letzten Wochen erreicht hat an billigster Polemik, an Äußerungen, die sich emotionaler gar nicht mehrdenken lassen und zum großen Teil bewusst hervorgerufen worden und keineswegs spontan auf uns zugekommen sind. Wir sind sehr dankbar, daß das, was danach für diese Debatte und ihren Verlauf zu befürchten war, nicht eingetreten ist.

Ich glaube, der Kollege Eyrich hat gestern den entscheidenden Punkt der Auseinandersetzung berührt, als er sagte: Mit der Änderung der **Strafnorm** verändert sich auch die dahinter stehende **ethische Norm**. Das ist unser Problem bei der hier anstehenden Änderung der Strafbestimmung in § 218 StGB.

Glauben Sie, meine Damen und Herren von der Christlich-Demokratischen Union, daß Sie nicht die Kraft haben und daß insbesondere auch die Kirchen, denen Sie sich vielleicht noch mehr verpflichtet fühlen als wir, nicht in der Lage sind, die ethische Norm durchzusetzen, wenn sie nicht durch eine strafrechtliche Norm gedeckt wird?

(Beifall bei den Regierungsparteien.)

Ich finde diese Ethik bedauernswert schwach; ich finde, es ist ein unglaublich schlechtes Zeugnis für Ihr Selbstbewußtsein, daß der Kollege Eyrich gestern gesagt hat: Die ethische Norm können wir nur dadurch halten, daß wir die strafrechtliche Norm

aufrechterhalten. Wir Liberalen sind hier einer grundsätzlich anderen, nämlich genau der entgegengesetzten Auffassung.

Wenn Sie, Herr Blüm, gestern gesagt haben —bleiben Sie bitte noch einen Moment--, nur durch die Strafdrohung werde der Staat in Pflicht genommen, die sozialen Maßnahmen zu ergreifen, die notwendig sind, um das Problem wirklich zu lösen — wir glauben nicht, daß wir dieses Problem strafrechtlich lösen können —, dann haben Sie genauso wie Herr Eyrich die Sache total umgekehrt angesehen. Nur wenn die Strafdrohung entfällt — das zeigt sich ganz deutlich am Verhalten der CDU, und das zeigt sich ganz deutlich am Verhalten der katholischen Kirche —, wird der Druck so stark, endlich etwas Vernünftiges für die Familien und für die Kinder zu tun, daß wirklich etwas geschieht. Solange die Strafdrohung besteht, hat man sich dabei beruhigt und hat eben nichts getan.

(Beifall bei den Regierungsparteien.)

Die Enzyklika Humanae Vitae stammt vom 31.7.1968. Der Heilige Vater hat es zu diesem Zeitpunkt für richtig gehalten, jede Art von empfängnisverhütenden Mitteln gegen das breiteste Bewußtsein der Bevölkerung in unserem Lande schlichtweg zu untersagen. Und die gleichen Leute, die dies eigentlich noch besser als wir wissen sollten, kommen hierher und sagen: Ihr müßt nur die Strafrechtsdrohung aufrechterhalten, dann werden schon die flankierenden Maßnahmen kommen, dann wird der Staat in Pflicht genommen sein und sich dafür einsetzen, daß es eben besser steht um die Familie, daß es besser steht um die Kinder. Das ist genau umgekehrt richtig, Herr Blüm!

(Abg. Dr. Blüm: Ich bin auch der Meinung, daß das Strafrecht nur flankierende Maßnahme ist — im Unterschied zu Ihnen —und daß die Sozialpolitik die zentrale Stellung hat!)

Das Strafrecht als flankierende Maßnahme; das ist nun wieder etwas Neues.

(Abg. Kroll-Schlüter: Für Sie vielleicht Neues! — Weitere Zurufe von der CDU/ CSU.)

Das deckt sich sicherlich nicht mit dem, was Herr Eyrich gestern ausgeführt hat, Herr Blüm.

(Beifall bei den Regierungsparteien.)

Denn er hat doch gesagt: Ich brauche, um die ethische Norm zu kräftigen, die Strafdrohung. Das ist doch keine flankierende Maßnahme, sondern das ist doch das, worauf sich offenbar nach Ansicht von Herrn Eyrich die Ethik erst gründen kann, und dies ist allerdings nicht unsere Auffassung von Ethik; das sehen wir ganz anders. Wir sind der Meinung, der selbstverantwortliche Mensch wird sehr viel mehr in die Entscheidung gezwungen, wird sehr viel mehr nachdenken müssen über das, was hier geschehen soll, wenn eben nicht die Strafdrohung da ist, wenn nicht der besondere

Druck einer bevorstehenden Strafverfolgung da ist. Und das ist doch der Grund, warum wir uns so nachdrücklich gegen jede Art von Indikationenlösung wenden. Das ist doch eines der weiteren Hauptprobleme, das uns hier beschäftigt.

(Weiterer Zuruf des Abg. Dr. Blüm.)

Ich habe höchsten Respekt vor der Einstellung z.B. von Herrn Prälat Wöste, der, wie ich meine, in etwa die gleiche Position vertritt wie Herr Heck — auch vor dem Antrag, den Herr Heck hier eingebracht und begründet hat. Es gibt für mich als Liberalen überhaupt keine Möglichkeit, Herr Heck, mit Ihnen in eine Diskussion darüber einzutreten, ob Ihr Entwurf richtig oder falsch sei. Oder: Es gibt für mich auch keine Möglichkeit, zu versuchen, Sie zu überzeugen. Ich kann nur mit Respekt die Konsequenz und Logik dessen zur Kenntnis nehmen, was Sie hier vorgelegt und vorgetragen haben. Denn über das Axiom, über die zugrunde liegende moralische Einstellung läßt sich tatsächlich unter uns beiden, so meine ich, nicht rechten. Sie haben Ihre Auffassung, und darauf bauen Sie logisch auf. Wir haben unsere Auffassung, die — im Gegensatz zu Ihrer Position — nicht grundsätzlich moralisch bestimmt ist, sondern von rechtspolitischen Erwägungen und von den Bedürfnissen ausgeht, die sich in der Praxis dieses Landes seit vielen Jahrzehnten herausgestellt haben. Dennoch wäre es völlig unmöglich, zu sagen, Herr Heck habe hier etwas Falsches vorgelegt oder ich könne mit Herrn Heck aus meiner Position über das rechten, was er vorgelegt habe. Rechten können wir und rechten wollen wir mit denen, die versuchen, hier Lösungen vorzulegen für ein Problem, das strafrechtlich mit Sicherheit ohnehin nicht lösbar ist.

(Beifall bei der FDP.)

Ich wehre mich ganz ausdrücklich gegen die Idee, es gäbe so etwa wie eine Fristenlösung. Es kann immer nur eine Fristenregelung geben und niemals eine Lösung, denn gelöst werden muß das Problem in jedem Einzelfall aus der Verantwortung der Frau, aus der Verantwortung der Familie und aus der Verantwortung, die insbesondere der Staat bisher doch offenbar nicht in genügendem Maße wahrgenommen hat. Diese eigentliche Verantwortung, diese wirklich wichtige Verantwortung wollen wir nicht etwa leichter machen. Wir gehen vielmehr sehenden Auges an die gesetzliche Änderung heran, wissend, daß wir die Verantwortung schwerer machen.

[...]

Dr. Mikat (CDU/CSU): Herr Bundeskanzler, Sie haben gefragt: Was ist wichtiger, der Mensch

(Abg. Dr. Carstens [Fehmarn] : So ist es!)

oder die Aufrechterhaltung starrer Prinzipien?

Herr Bundeskanzler, darauf kann es nur eine Antwort geben: Der Mensch steht im Mittelpunkt, und der Mensch ist wichtiger. Aber verfälschen wir nicht die

Ausgangssituation dieser unserer Debatte! Die **Grundwertordnung**, für die wir hier eintreten, dient dem Ziel der Sicherung und dem **Schutz des Menschen**.

(Beifall bei der CDU/CSU.)

Herr Bundeskanzler, die verfassungsrechtliche Ordnung, auf die Sie sich mit Ihrem Entwurf in der vergangenen Legislaturperiode bezogen haben, hat den Menschen zum Ziel. Sie ist nicht Selbstzweck, sondern dient dem Menschen in seiner umfassenden Würde, in seiner Freiheit. Gerade deshalb stellt sich ja für uns die Frage: Wird die Änderung des § 218, die das ganze Haus will, von uns nun auch so vorgenommen, daß sie dieses Ziel der Grundwertordnung, Sicherung des menschlichen Lebens, um keinen Millimeter aufgibt.

Das macht die Schwierigkeit dieser Debatte, aber es macht auch — das sind wir uns alle hier in Respekt zu sagen schuldig — die Größe und die Würde dieser Debatte aus.

Bevor ich auf einige Argumente von Ihnen, Herr Bundeskanzler, eingehe, lassen Sie mich noch eine Vorbemerkung — vielleicht ist sie gerade am Schluß dieser Debatte in dritter Lesung notwendig — machen. Wenn wir heute in dritter Lesung die Änderung des § 218 beraten, so müssen wir — das hat diese Debatte deutlich gemacht — wissen, daß es, wie auch immer wir gleich entscheiden werden, keine auch nur einigermaßen befriedigende, geschweige denn ideale Lösung geben kann. Es war deutlich heute — und wer hätte es von uns nicht längst gewußt —: Die Materie, mit der wir es zu tun haben, ist vielschichtiger Natur. Sie ist unterschiedlichen Wert- und Wertungsvorstellungen ebenso ausgesetzt wie rein gefühlsmäßigen oder auch — auch das ist legitim — erfahrungsbedingten Betrachtungen. Den Gesetzgeber, also uns, sollte das zu besonderer Behutsamkeit — und auch das ist sicherlich ein Fazit der Debatte, zur Bescheidenheit mahnen, zur Einsicht in die Unvollkommenheit menschlicher Möglichkeiten; denn **staatliche Möglichkeiten** sind deshalb **unvollkommene Möglichkeiten**, weil auch sie menschliche Möglichkeiten und darum unvollkommene Möglichkeiten sind.

Die Einsicht gegenüber der Unvollkommenheit von Möglichkeiten, die vor allen Dingen **bei tragischen Wertkonflikten** entstehen kann, bei Konflikten, die im Bereich elementarer Rechtsgüter entstehen können, macht uns diese Entscheidung heute allen, Herr Bundeskanzler, nicht leicht. Sie haben davon gesprochen, wie schwer Ihnen diese Entscheidung fällt. Jedem von uns fällt doch diese Entscheidung schwer. Niemand ist hier, der ein starres Prinzip durchsetzen will. Jeder ist hier, weil er helfen will. Aber auch dieses Helfenwollen in schweren Situationen hat sich in dem Rahmen zu vollziehen, den die Grundwertordnung um des Ganzen willen uns setzt.

(Beifall bei der CDU/CSU.)

Die Einsicht in die Schwierigkeit unserer Situation, meine Damen und Herren, entbindet den Gesetzgeber ja nicht von der Pflicht zur Gesetzgebung, sondern sie verweist ihn ganz im Gegenteil gerade angesichts tragischer Konflikte im Einzelfall auf die Notwendigkeit, die Grundwertordnung der menschlichen Gemeinschaft zu schützen. Einsicht in unsere Unvollkommenheit und Unzulänglichkeit schließt Leidenschaftlichkeit in der Sache nicht aus, gebietet aber — und das sollten wir vielleicht auch nach dieser Debatte weiterhin beachten —, die eigene Leidenschaft nicht durch Parolen abzuwerten, die nur allzu oft das Klima der öffentlichen Diskussion bestimmt haben.

Ich habe es für gut gehalten, daß heute morgen von den Sprechern der Fraktionen, vor allen Dingen auch von meinem Fraktionsfreund Vogel, noch einmal gefragt worden ist, worin sich denn die Mitglieder des Hohen Hauses einig seien. Meine Damen und Herren, mit dieser **Frage nach der Einigkeit der Mitglieder des Hohen Hauses** stellen wir ein prinzipielles Problem unseres parlamentarischen Systems zur Debatte; denn die Frage nach den Gemeinsamkeiten zu stellen, heißt durchaus nicht, Gegensätze zu relativieren. Aber immer ist es einem Parlament eines freiheitlich-demokratischen Staates aufgegeben, bei aller Notwendigkeit einer Rollenverteilung von Regierung und Opposition oder, wie hier, bei einer durch alle Fraktionen gehenden Meinungsverschiedenheit in Einzelfragen, um einen möglichst großen Konsens und um eine möglichst große **Konsensbildung bei der Gesetzgebung** im Interesse derer, für die wir die Gesetze machen, bemüht zu sein. Das gilt vor allen Dingen auch noch in der dritten Lesung. Das gilt vornehmlich dann, wenn die Gesetzgebung, wie hier bei der Änderung des § 218, Materien berührt, die zum Bereich der allgemein tragenden Grundwertordnung zählen. Und das ist unbestreitbar der Fall.

Es ist früher, bei der Vorbereitung dieser Diskussion, schon oft gesagt worden, hier könne und solle doch eigentlich nicht mit ganz **knappen Mehrheiten** abgestimmt werden. Ja, das sollte in der Tat nicht geschehen. Aus gutem Grund sieht unsere Verfassung bei bestimmten Materien sogar die Zweidrittelmehrheit vor. Warum? Weil sie davon ausgeht, daß es elementare Fragen gibt, die eine breite Konsensbildung benötigen, um dann in der Bevölkerung auch die echte acceptatio legis, die echte Annahme des Gesetzes, zu finden. Der § 218 ist eine Vorschrift, die nicht mit knappen Mehrheiten geändert werden sollte.

(Beifall bei der CDU/CSU.)

Folgt man den **Begründungen** der vorliegenden **Entwürfe** und den Erklärungen, die — auch von Ihnen, Herr Bundeskanzler — abgegeben worden sind, so ist ja in der Tat **Übereinstimmung in der Zielsetzung** festzustellen. Sie ist heute morgen noch einmal bekräftigt worden: Ziel der Änderung des § 218 könne nur der wirksame Schutz des Lebens sein, müßten der Abbau der Abtreibungsziffern und mehr Hilfe für die in Not und Bedrängnis geratene Frau sein, müsse Beratung sein, um die Aborte, wohlgemerkt: um die Tötung menschlichen Lebens überhaupt zu reduzieren. Es geht ja nicht nur um

das Problem des Abbaus der Zahl der illegalen Aborte. Das ist nicht das eigentliche rechtspolitische Problem, vor dem wir stehen; die Änderung der entsprechenden strafgesetzlichen Norm kann sehr leicht zu einem Rückgang der entsprechenden kriminalstatistischen Ausweise führen, sondern es geht darum, ob unser Weg geeignet ist, Tötungen schlechthin zu vermeiden, Tötungszahlen zu verringern.

(Beifall bei der CDU/CSU.)

In diesem Ziele sind wir uns einig, genauso wie wir uns in diesem Hause darüber einig sind, daß es sich bei der Abtreibung um Tötung menschlichen Lebens handelt. Die Einigkeit in den allgemeinen Zielsetzungen, die in diesem Hause herseht, sollte nicht gering veranschlagt werden. Sie stellt ein hohes Gut dar im Hinblick auf die generelle **Friedensfunktion**, die dem **Parlament** in einer freiheitlich-pluralistischen Staats- und Gesellschaftsordnung zukommt und um die das Parlament vornehmlich dann besorgt sein muß, wenn Fragen der Grundwertordnung zur Diskussion stehen.

Die unsere staatliche Ordnung bedingende und tragende Grundwertordnung ist entscheidend nicht nur für unsere jeweilige politische Zielvorstellung — hier also vornehmlich Bekämpfung der Abtreibung, umfassender Schutz jeglichen Lebens und Hilfe für die Frauen —, sondern gibt den Rahmen ab, innerhalb dessen der Weg zur Verwirklichung der Ziele zu suchen ist. Nicht jeder vermeintlich gangbare Weg ist deshalb auch von der Grundwertordnung her erlaubt und möglich, will man nicht die **Gesamtgrundwertordnung** in Frage stellen.

(Beifall bei der CDU/CSU.)

III. Σχολιασμός

Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η μετάφραση τριών ομιλιών Γερμανών πολιτικών, και συγκεκριμένα της Ελφρίντε Άιλερς (Elfriede Eilers - SPD), του Ντέτλεφ Κλάινερτ (Detlef Kleinert - FDP) και του Πάουλ Μικάτ (Paul Mikat - CDU), οι οποίες εκφωνήθηκαν στην 96^η συνεδρίαση του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Κοινοβουλίου στις 26 Απριλίου 1974, όπου, μεταξύ άλλων, κεντρικό θέμα συζήτησης αποτελούσε η πιθανή αναθεώρηση της παραγράφου 218 που αφορούσε και όριζε το νομικό πλαίσιο για τις αμβλώσεις.

Οι ομιλίες παρουσιάζονται με τη σειρά εκφώνησης και καταγραφής τους στα πρακτικά της συνεδρίασης και, όπως είναι εύκολα αντιληπτό, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο σε κοινωνικό επίπεδο (γίνεται λόγος για το ζήτημα της άμβλωσης, που διχάζει μέχρι και σήμερα τις κοινωνίες) όσο και σε γλωσσικό/μεταφραστικό επίπεδο, καθώς πρόκειται για πολιτικούς λόγους που κύριο στόχο έχουν να πείσουν το κοινό προς μία συγκεκριμένη κατεύθυνση. Καθένας από τους ομιλητές προσεγγίζει το θέμα με διαφορετικό κεντρικό άξονα· η Άιλερς θέτει στο επίκεντρο τον θεσμό της οικογένειας και μιλά για την κοινωνική και προσωπική ευθύνη που φέρει ο καθένας, ο Κλάινερτ ακολουθεί μια πιο θεωρητική κατεύθυνση και συζητά για τη σχέση ποινικού κώδικα και κώδικα ηθικής, ενώ ο Μικάτ, ακολουθώντας τα χνάρια του προηγούμενου, συσχετίζει ηθική με κράτος και μιλά για τη στάση της εκκλησίας. Όλα αυτά το 1974, όπου η Γερμανία παραμένει ακόμη χωρισμένη στα δύο, σε Ανατολική και Δυτική, ο Ψυχρός Πόλεμος βρίσκεται σε έξαρση και οι πολιτικές αναταραχές είναι μέρος της καθημερινής ζωής.

Όσον αφορά το ζήτημα της άμβλωσης και της αυτοδιάθεσης του σώματος κάθε γυναίκας, εξακολουθεί να ισχύει το νομοσχέδιο του 1971, το οποίο επέτρεπε την άμβλωση μόνο σε περιπτώσεις όπου υπήρχε σχετική ιατρική ένδειξη. Διαφορετικά, υπήρχαν ποινικές διώξεις. Αυτό ακριβώς προσπαθούσαν να αλλάξουν - κυρίως οι γυναίκες της πολιτικής εκείνη την εποχή - και σ' αυτό το πλαίσιο, εκφωνούνται το 1974 οι συγκεκριμένοι λόγοι.

Επικοινωνιακό πλαίσιο

Τα προς μετάφραση κείμενα είναι πολιτικοί λόγοι με γλώσσα-πηγή την γερμανική και γλώσσα-στόχο την ελληνική. Πομποί, όπως αναφέρθηκαν ήδη, είναι οι Ελφρίντε Άιλερς (SPD), Ντέτλεφ Κλάινερτ (FDP) και Πάουλ Μικάτ (CDU).

Πριν γίνει ανάλυση των λόγων, είναι απαραίτητο να γνωρίζει ο μεταφραστής βασικές πληροφορίες για τη ζωή και τη δράση του εκάστοτε ομιλητή. Η Ελφρίντε Άιλερς έγινε μέλος του SPD το 1945 και ήταν η πρώτη εκλεγμένη πρόεδρος της Ομάδας Εργασίας των Σοσιαλδημοκρατικών Γυναικών (AsF). Άνοιξε τον δρόμο για την επίτευξη πραγματικής ισότητας των δύο φύλων, έδωσε χώρο και χρόνο στο Γερμανικό Κοινοβούλιο σε θεματικές όπως η οικογένεια, η υγεία, η εργασία, οι κοινωνικές υποθέσεις, οι γυναίκες και η νεολαία, κάτι που κατά συνέπεια άλλαξε την κοινωνική πραγματικότητα πολλών ανθρώπων προς το καλύτερο. Ο Ντέτλεφ Κλάινερτ εντάχθηκε το 1957 στο κόμμα των Φιλελευθέρων (FDP) και υπήρξε μέλος του Γερμανικού Κοινοβουλίου από το 1969 έως το 1998. Ο Πάουλ Μικάτ, από την άλλη, ανήκε στο CDU και το 1962 διορίστηκε υπουργός Παιδείας για το κρατίδιο της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας. Από το 1969 έως το 1987, υπήρξε επίσης μέλος του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Κοινοβουλίου.

Οι εν λόγω ομιλίες εκφωνήθηκαν στο Γερμανικό Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο (Bundestag), το οποίο τότε, το 1974, συνερχόταν στη Βόννη στο Bundeshaus. Δέκτες, λοιπόν, εκείνη τη δεδομένη χρονική στιγμή ήταν τα μέλη του γερμανικού κοινοβουλίου. Ως εκ τούτου, οι ομιλίες περιλαμβάνουν πολιτική και νομική ορολογία, ορισμένους ιατρικούς όρους λόγω της θεματολογίας της συζήτησης, αναφορές σε πολιτικά πρόσωπα, αλλά και σε γεγονότα που αφορούν το ιστορικό και πραγματολογικό πλαίσιο της εποχής. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι όροι του κειμένου-πηγή «Koalitionspartner», «Reformwerke», «Gesetzesvorhaben», «Schwangerschaftsabbrüche», «Gustav Heinemann» και «Nichtehelichenrecht» αντίστοιχα. Δεδομένου ότι οι ομιλίες είναι κοινοβουλευτικές και, άρα ο λόγος πολιτικός, γίνεται χρήση συγκεκριμένης ρητορικής και εκφραστικών μέσων, τα οποία αποτελούν και μεταφραστικές προκλήσεις.

Ορίζοντας το επικοινωνιακό πλαίσιο του κειμένου-στόχος, ο πομπός σε κάθε λόγο παραμένει ο ίδιος, όμως τώρα δέκτες είναι όσοι κατέχουν την ελληνική γλώσσα και θέλουν να ενημερωθούν σχετικά με το θέμα της εξέλιξης του νομικού πλαισίου για τις αμβλώσεις στην Γερμανία. Μεταξύ του κειμένου-πηγή και του κειμένου-στόχος υπάρχει μια χωρο-χρονική απόκλιση, με αποτέλεσμα να καθίσταται απαραίτητο κατά τη μεταφραστική διαδικασία να δοθούν επεξηγήσεις, ώστε να μπορέσει να κατανοήσει ο μέσος Έλληνας πλήρως τα όσα διαβάζει.

Κειμενικός τύπος - Λειτουργίες κειμένου - Ύφος

Σύμφωνα με την Katharina Reiss, η διαγλωσσική μετάφραση είναι η «δύγλωση διαμεσολαβούμενη διαδικασία επικοινωνίας», η οποία αποσκοπεί στην παραγωγή στη γλώσσα-στόχο ενός κειμένου που να είναι λειτουργικά ισοδύναμο με το κείμενο-πηγή (Reiss στο Γραμμενίδης κ.α., 2015). Από τα σημαντικότερα στοιχεία, λοιπόν, για τη μελέτη και κατανόηση της δομής, της λειτουργίας και του περιεχομένου των κειμένων είναι αφενός η επικοινωνιακή περίσταση κι αφετέρου η τυπολογία. Στη μετάφραση, σύμφωνα με τη Reiss (Reiss στο Nord, 2014), η τυπολογία βοηθά τον μεταφραστή να ιεραρχήσει τα επίπεδα ισοδυναμίας που πρέπει να υιοθετήσει, στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου μεταφραστικού σκοπού (Reiss και Vermeer, 1984). Ο μεταφραστής οφείλει να αποσαφηνίσει τις λειτουργίες του κειμένου-πηγή, αφού πρώτα προσδιορίσει τον κειμενικό του τύπο (Text-Typ). Για τον προσδιορισμό αυτό, η Reiss πρότεινε μια νέα τυπολογία κειμένων, η οποία βασίζεται στην κατηγοριοποίηση των λειτουργιών της γλώσσας που πρότεινε ο Karl Bühler (Organon-Modell), λαμβάνοντας υπ' όψιν τις αντίστοιχες διαστάσεις της γλώσσας (λογική, αισθητική, διαλογική). Έτσι, γίνεται διάκριση μεταξύ πληροφοριακών, εκφραστικών και προτρεπτικών κειμένων (Bühler στο Γραμμενίδης κ.α., 2015). Με βάση αυτή τη θεωρία, οι ομιλίες των Άιλερς, Κλάινερτ και Μικάτ αποτελούν συνδυασμό προτρεπτικών και πληροφοριακών κειμένων, καθώς συγκεντρώνουν στοιχεία και από τις δύο κατηγορίες. Αφενός, οι ομιλητές στοχεύουν να «πείσουν» τη Γερμανική Βουλή για τη ψήφιση του δικού τους προγράμματος κι αφετέρου, επιθυμούν να πληροφορήσουν τους δέκτες τόσο για την ιδεολογία και τη στάση του κόμματός τους όσο και για την κατάσταση στη χώρα.

Σύμφωνα με τη Christiane Nord (2014), «η κύρια λειτουργία των πληροφοριακών κειμένων είναι η πληροφόρηση του αναγνώστη σχετικά με αντικείμενα και φαινόμενα του πραγματικού κόσμου». Στην περίπτωση των πληροφοριακών κειμένων, το μετάφρασμα οφείλει να μεταδίδει το πλήρες αναφορικό ή εννοιολογικό περιεχόμενο του πρωτοτύπου, που σημαίνει ότι ενδέχεται να χρειαστεί να συμπληρωθούν ή να επεξηγηθούν περαιτέρω κάποιες έννοιες και όροι. Όπως σημειώνει η Reiss (Reiss στο Γραμμενίδης κ.α., 2015), σε τέτοιου είδους κείμενα χρησιμοποιούμε τη γλώσσα ως επικοινωνιακό μέσο. Τα προτρεπτικά κείμενα, από την άλλη, εστιάζουν στην κλητική λειτουργία της γλώσσας, με σκοπό να δημιουργήσουν στον δέκτη ένα συγκεκριμένο μεταγλωσσικό αποτέλεσμα (Nord στο Γραμμενίδης κ.α., 2015). Σ' αυτά, «τόσο η μορφή όσο και το περιεχόμενο υποτάσσονται στο εξωγλωσσικό αποτέλεσμα που πρέπει να πετύχει το κείμενο» (Nord 2014). Το μετάφρασμα, λοιπόν, θα πρέπει να επιτυγχάνει τη διέγερση της ίδιας συμπεριφοράς με αυτήν που επιτυγχάνει το πρωτότυπο στους αναγνώστες του, να προκαλεί, δηλαδή, την ίδια επιθυμητή αντίδραση, το οποίο για να καταστεί δυνατό, «δίνει» στον μεταφραστή την ελευθερία να απομακρυνθεί αρκετά από το περιεχόμενο και τη μορφή του πρωτοτύπου και να υιοθετήσει μηχανισμούς πειθούς και εκφραστικά μέσα που λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο στη γλώσσα-στόχο.

Σύμφωνα με το εργαλειακό μοντέλο των λειτουργιών της γλώσσας του Bühler, που αναφέρθηκε νωρίτερα και αποτέλεσε τη βάση της Reiss, οι λειτουργίες που διακρίνονται στα κείμενα που μελετώνται στην παρούσα εργασία είναι η αναφορική-πληροφοριακή (Darstellungsfunktion) και η κλητική-προτρεπτική (Appellfunktion). Η διάσταση της γλώσσας είναι λογική, καθώς στηρίζεται σε επιχειρήματα και γεγονότα και, σε πολύ λίγες περιπτώσεις, καθίσταται αισθητική και προκαλεί το συναίσθημα (π.χ. στην ερώτηση *Was ist wichtiger, der Mensch oder die Aufrechterhaltung starrer Prinzipien?*), οι οποίες δεν είναι αρκετές για να ορισθούν τα κείμενα ως εκφραστικά. Έχοντας, όμως, κατά νου ότι στόχος κάθε ομιλίας είναι και η πειθώ, η χρήση ρητορικών σχημάτων και τέτοιων επικλήσεων στο συναίσθημα είναι συχνή και, μάλλον, δικαιολογημένη. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι ως επί το πλείστον επίσημη, με τόνους ευθύνης, κυρίως από την πλευρά των τότε κυβερνώντων κομμάτων SPD και FDP.

Τα κείμενα είναι πολιτικές ομιλίες, μέρος μιας συζήτησης, στα οποία δεν ξεχωρίζουν όλα τα δομικά μέρη. Ωστόσο, παρουσιάζουν κάποια τυπικά χαρακτηριστικά όπως η προσφώνηση, ο πρόλογος και το κυρίως μέρος. Το ύφος των ομιλιών είναι άμεσο, πειστικό και ταυτόχρονα οικείο προς τον δέκτη εκείνης της εποχής, καθώς περιλαμβάνει καθημερινές ή λιτές εκφράσεις. Ο λόγος φανερώνει τα ιδανικά και τα πιστεύω του κάθε κόμματος, ενώ δεν λείπουν και οι περιπτώσεις μακροπερίοδου λόγου που συμβάλλουν στη διατήρηση της εγκυρότητας και της πραγματικότητας. Οι ομιλητές κάνουν επιτονισμούς ή επισημάνσεις σε συγκεκριμένες λέξεις, σχόλια εντός του λόγου τους τα οποία τίθενται στο πρωτότυπο μεταξύ παυλών και διατηρήθηκαν έτσι και στο κείμενο-στόχος (π.χ. *Kein Gesetzesvorhaben — das darf ich aus meiner langjährigen parlamentarischen Tätigkeit sagen — ist in der sozialdemokratischen Bundestagsfraktion jemals gründlicher vorbereitet und intensiver beraten worden als dieses.*), ενώ υπάρχουν και παρεμβάσεις από άλλα μέλη της Βουλής (π.χ. *Herr Bundeskanzler, Sie haben gefragt: Was ist wichtiger, der Mensch (Abg. Dr. Carstens [Fehmarn] : So ist es!) oder die Aufrechterhaltung starrer Prinzipien?*).

Πέρα από την ανάλυση του κειμένου-πηγή και των κειμενικών λειτουργιών του, άξια λόγου και προσοχής είναι και η σχετική ανάλυση του κειμένου-στόχος. Όσον αφορά τις λειτουργίες του κειμένου-πηγή, αυτές παραμένουν σχεδόν ίδιες στο κείμενο-στόχος. Ωστόσο, η χωρο-χρονική απόκλιση μεταφράσματος και πρωτοτύπου «βάζει σε δεύτερη μοίρα» την κλητική-προτρεπτική λειτουργία και καθιστά κυρίαρχη την αναφορική – πληροφοριακή. Αυτό συμβαίνει διότι το ελληνόφωνο κοινό, που είναι πλέον δέκτης του κειμένου – στόχος, δεν επηρεάζεται άμεσα από τα όσα συζητούνται, αλλά ενδιαφέρεται γι' αυτά σε επίπεδο πληροφόρησης.

Σκοπός κειμένου-πηγή και κειμένου-στόχος - Μεταφραστικές οδηγίες

Σύμφωνα με τους λειτουργιστές και τη θεωρία του Σκοπού, «η βασική αρχή που καθορίζει κάθε μεταφραστική διαδικασία είναι ο στόχος (Σκοπός) της συνολικής μεταφραστικής δράσης» (Nord, 2014). Κατά τους Reiss και Vermeer (2014), ο Σκοπός της μετάφρασης υπακούει στις προθέσεις του πομπού, σύμφωνα πάντα με το μήνυμα

που [αυτός] θέλει να μεταδώσει μέσω του μεταφράσματος. Γίνεται, επομένως, κατανοητό ότι σε επίσημες ομιλίες όπως εδώ είναι απαραίτητη η διατήρηση του περιεχομένου και της έκφρασης, εφόσον ο σκοπός του μεταφράσματος είναι ίδιος με τον σκοπό του πρωτοτύπου, ενώ εξίσου σημαντική κρίνεται και η διατήρηση της υφολογίας και του νοήματος του κειμένου-πηγή. Το τελευταίο έχει ως στόχο τόσο να πληροφορήσει, όσο και να πείσει τον δέκτη, παρουσιάζοντάς του πραγματικά γεγονότα και στοιχεία σχετικά με ένα άκρως σημαντικό θέμα, αυτό της άμβλωσης. Από την άλλη, το κείμενο-στόχος έχει ως κύριο σκοπό να παρουσιάσει τα γεγονότα και τις δηλώσεις των ομιλητών/πομπών, να πληροφορήσει, δηλαδή, και να ενημερώσει.

Για να εντοπιστούν οι διαφορές μεταξύ των δύο κειμένων και να γίνει η μεταφραστική διαδικασία όσο το δυνατόν ευκολότερη και ορθότερη, ο μεταφραστής οφείλει να προβεί σε σύγκριση μεταξύ των χαρακτηριστικών τους, σύμφωνα με τη Nord (2014). Με βάση, λοιπόν, το πακέτο μεταφραστικών οδηγιών, εντοπίζονται τα εξής: α) αλλάζουν οι δέκτες των ομιλιών, β) το ύφος και το νόημα, ωστόσο, λόγω κειμενικού τύπου, παραμένουν ίδια, γ) αλλάζει ο χώρος πρόσληψης (από τον χώρο της συνεδρίασης όπου εκφωνούνται οι τρεις αυτές ομιλίες, στον γραπτό λόγο που είναι προσβάσιμος ανά πάσα στιγμή) και δ) αλλάζει, επίσης, το μέσο μετάδοσης (από τη συζήτηση στα γερμανική γλώσσα έχουμε ελληνική γραπτή μετάφραση).

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, συγκρίνοντας τώρα το περιεχόμενο και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά των τριών ομιλιών μεταξύ τους, προκύπτουν επίσης κάποια κοινά, όπως η χρήση α' πληθυντικού που δημιουργεί μια οικειότητα ανάμεσα στον ομιλητή και στο κοινό και δηλώνει τη συλλογικότητα (π.χ. του κόμματος απέναντι σε κάτι) (π.χ. *Rechten können wir und rechten wollen wir mit denen, die versuchen...*), τη χρήση α' ενικού προσώπου με την οποία εκφράζονται οι προσωπικές επιδιώξεις και θέσεις των πομπών (π.χ. *Ich habe es für gut gehalten...*), η επιδίωξη της έμφασης και του τονισμού κάποιων σημείων, ώστε να καταστεί η ομιλία πιο ενδιαφέρουσα και να διευκολυνθούν οι δέκτες, η χρήση του σχήματος της αντίθεσης (π.χ. *im Gegensatz zu Ihrer Position*), αλλά και η χρήση ερωταπόκρισης (π.χ. *Glauben Sie, meine Damen und Herren von der Christlich-Demokratischen Union, daß Sie nicht die Kraft haben und daß insbesondere auch die Kirchen, denen Sie sich vielleicht noch mehr verpflichtet fühlen als wir, nicht in der Lage sind, die ethische Norm durchzusetzen, wenn sie nicht durch eine strafrechtliche Norm gedeckt wird?*)

Κατηγορίες μεταφραστικών προβλημάτων

Σύμφωνα με τη Nord (2014), τα μεταφραστικά προβλήματα είναι αντικειμενικά ή τουλάχιστον διυποκειμενικά και δεν πρέπει να ταυτίζονται με τις μεταφραστικές δυσκολίες, δηλαδή τις υποκειμενικές δυσκολίες που συναντά ένας μεταφραστής κατά τη μεταφραστική διαδικασία, τα οποία βασίζονται σε ανεπάρκεια γλωσσικών, πολιτισμικών ή μεταφραστικών δεξιοτήτων ή σε λανθασμένη τεκμηρίωση. Βάσει αυτού, γίνεται λόγος για τέσσερις κατηγορίες μεταφραστικών προβλημάτων: α) τα πραγματολογικά, β) τα πολιτισμικά, γ) τα γλωσσικά και δ) τα ιδιάζοντα προβλήματα. Παρόλο που αυτή η κατηγοριοποίηση μπορεί να εφαρμοστεί σε διάφορα ζεύγη γλωσσών, εν προκειμένω η ανάλυση γίνεται στο ζεύγος γλωσσών γερμανικά – ελληνικά. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα προβλήματα ανά κατηγορία με παραδείγματα για να είναι πιο εύκολη η κατανόησή τους, καθώς και ο τρόπος επίλυσής τους.

Πραγματολογικά μεταφραστικά προβλήματα

Πρώτη κατηγορία αποτελούν τα πραγματολογικά μεταφραστικά προβλήματα, τα οποία προκύπτουν από τις διαφορετικές περιστάσεις τόσο του κειμένου-πηγή όσο και του κειμένου-στόχος και εντοπίζονται με την σύγκριση εξωκειμενικών παραγόντων, όπως ο πομπός, ο δέκτης, ο χώρος, ο χρόνος κ.ά. Αυτά επιλύονται συνήθως εύκολα, ωστόσο έχουν σοβαρές επιπτώσεις στις μεταφραστικές επιλογές που θα γίνουν κατά τη μεταφραστική διαδικασία.

Όπως έχει αναφερθεί, πρόκειται για πολιτικούς κοινοβουλευτικούς λόγους, γεγονός που από μόνο του υποδηλώνει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τόσο για το ύφος όσο και για τη γλώσσα αυτών. Καταρχάς, στην ομιλία της Άιλερς περισσότερο και του Κλάινερτ λιγότερο, συναντάται το στοιχείο της κυβερνητικής ευθύνης αλλά και η έντονη χρήση του «εμείς» και άλλων στοιχείων συλλογικότητας, καθώς εκείνη την παραγμένη για τη χώρα περίοδο του 1974, στην εξουσία βρίσκεται ο συνασπισμός SPD και FDP με τους Βίλλυ Μπραντ και Βάλτερ Σέελ στο τιμόνι. Ο λόγος του λαϊκού

χριστιανοδημοκρατικού CDU, από την άλλη, ξεχωρίζει για τις αντιθέσεις του και τη χρήση συναισθηματικών εκφράσεων. Η υφολογία και των τριών είναι μάλλον προσιτή στην πλειοψηφία των Γερμανών.

Με γνώμονα τον σκοπό του μεταφράσματος, η προσπάθεια εύρεσης ισοδυναμιών με τα κόμματα της ελληνικής πολιτικής σκηνής ίσως αποτελούσε ιδανική λύση. Όμως, καθώς υπάρχει χωρο-χρονική απόσταση και μια συνθήκη (χώρα χωρισμένη σε Ανατολική και Δυτική), η οποία δεν βρίσκει κάποιο αντίκρισμα στην ελληνική πραγματικότητα, χρειάστηκαν ορισμένες επεξηγήσεις και προσθήκες κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Παρόλο που οι δυνητικοί δέκτες του κειμένου-στόχος δεν ενδιαφέρονται, ούτε επηρεάζονται άμεσα από τις ομιλίες,, διατηρήθηκε το ύφος και η ρητορική στο ίδιο επίπεδο, για να μπορούν αυτές οι ομιλίες να αποτελέσουν πραγματική πηγή πληροφόρησης και να αντιμετωπίζονται ως ιστορικό τεκμήριο.

Πολιτισμικά μεταφραστικά προβλήματα

Επόμενη κατηγορία προβλημάτων είναι τα πολιτισμικά. «Κάθε πολιτισμός έχει τις δικές του νόρμες, συνήθειες και συμβάσεις» (Nord, 2014). Τα προβλήματα, λοιπόν, σε αυτή την κατηγορία προκύπτουν από τις διαφορές στις νόρμες και τις συμβάσεις που διέπουν τη λεκτική και τη μη λεκτική συμπεριφορά των δύο εμπλεκόμενων πολιτισμών. Σε αντίθεση με τα πραγματολογικά, τα πολιτισμικά προβλήματα «εξαρτώνται από τους συγκεκριμένους πολιτισμούς ή τις πολιτισμικές ομάδες που εμπλέκονται στη μεταφραστική διαδικασία» (Nord, 2014).

Αρχικά, εδώ εντάσσονται αναφορές σε θεσμούς, νόμους, πολιτικά πρόσωπα και νόμους που αναφέρονται στο πρωτότυπο κείμενο που αντανάκλα τη γερμανική πραγματικότητα της εποχής, την οποία ο Έλληνας αναγνώστης, λογικά, δεν γνωρίζει. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτής της κατηγορίας η λέξη «Bundestag», η οποία αποτελεί ορόσημο για τη Γερμανία και μεταφράστηκε στα ελληνικά ως «Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο» και «Ομοσπονδιακή Βουλή». Άλλο παράδειγμα αποτελεί ο όρος «Familienlastenausgleich», που περιγράφει το μέτρο της οικογενειακής εξίσωσης (σύνολο μέτρων που προσανατολίζονταν στην απαλλαγή των γονέων από τα έξοδα συντήρησης ή ανατροφής των παιδιών) που θα άρχιζε να

εφαρμόζεται από το 1975. Η δυσκολία στην απόδοση του όρου έγκειται στο γεγονός πως δεν υπάρχει σημείο αναφοράς για τον Έλληνα αναγνώστη. Ο όρος αποδόθηκε ως «το προγραμματισμένο μέτρο της οικογενειακής εξίσωσης που θα ισχύσει από το 1975», αλλά προκειμένου να γίνει πλήρως κατανοητός από τον δέκτη του μεταφράσματος εξηγήθηκε συνοπτικά με τη βοήθεια σημείωσης του μεταφραστή (ΣτΜ). Με ανάλογο τρόπο αντιμετωπίστηκε και ο όρος «Fristenregelung». Στο κείμενο-στόχος αποδόθηκε ως «ρύθμιση σχετικά με τη νόμιμη περίοδο διακοπής κύησης», η οποία επίσης επεξηγήθηκε περαιτέρω με ΣτΜ.

Γλωσσικά μεταφραστικά προβλήματα

Επόμενη κατηγορία προβλημάτων είναι τα γλωσσικά, τα οποία προκύπτουν, σύμφωνα με τη Nord (2014), από διαφορές στις γλωσσικές δομές (λεξιλόγιο, σύνταξη). Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, οι εμπλεκόμενες γλώσσες στην εν λόγω μεταφραστική διαδικασία είναι η γερμανική και η ελληνική, οι οποίες διαφέρουν σημαντικά στον τρόπο έκφρασης και οργάνωσης του νοήματος.

Η γερμανική αποτελεί μία συνθετική γλώσσα· η δημιουργία και η χρήση σύνθετων λέξεων αποτελεί μία βασική λειτουργία της (Wilss, 1986). Αντιθέτως, η ελληνική είναι περιφραστική και σπάνια εκφράζονται ολόκληρα νοήματα με συνθετικές λέξεις. Ο μεταφραστής, λοιπόν, που καλείται να αποδώσει στην ελληνική έναν σύνθετο όρο της γερμανικής καταφεύγει, συχνά, στην τεχνική της περίφρασης. Έτσι, οι λέξεις ενίοτε γίνονται ονοματικά και ρηματικά σύνολα ή ακόμη και ολόκληρες προτάσεις. Ενδεικτικό παραδείγματα σύνθετου όρου που απέδωσα στα ελληνικά ακολουθώντας αυτήν την τεχνική είναι ο «Gesamtgrundwertordnung». Η ελληνική απόδοση «βασικό κοινωνικό αξιακό σύστημα» είναι πιο επεξηγηματική και περιφραστική.

Η ύπαρξη συγκεκριμένης ορολογίας στο κείμενο-πηγή, όταν μάλιστα αυτό ανήκει σε ένα συγκεκριμένο είδος κειμένου, (π.χ. πολιτικά κείμενα/ομιλίες) η οποία πρέπει να μεταφερθεί στη γλώσσα-στόχο αποτελεί επίσης πρόκληση (Baker, 1992) Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι οι οποίες βοηθούν τον μεταφραστή να εντοπίσει κατάλληλους και ισοδύναμους όρους, όπως, η εξέταση του περικειμένου και η επικοινωνιακή του λειτουργία, δηλαδή ο σκοπός του πομπού ή το είδος του κειμένου.

Στην κατηγορία των γλωσσικών προβλημάτων εμπίπτουν, φυσικά, και οι συντομογραφημένες λέξεις, οι οποίες, σύμφωνα με τον Zipf, υπάρχουν για λόγους γλωσσική οικονομίας, τόσο στη χρήση της κοινής όσο και της ειδικής γλώσσας (Zipf, 1965). Επειδή στην ειδική γλώσσα, οι ομιλητές επιδιώκουν περισσότερο να εξοικονομήσουν χρόνο και προσπάθεια, στοχεύουν δηλαδή την γλωσσική οικονομία, υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός συντομογραφημένων λέξεων απ' ό τι στην κοινή γλώσσα (Κελάνδριας, 2007). Οι συντομογραφίες αποτελούνται από τα αρχικά γράμματα των λέξεων, όπου καθένα προφέρεται ξεχωριστά, ως φθόγγος, ανεξάρτητα από την προφορά του στην αρχική λέξη (Bauer, 1989). Τέτοια περίπτωση ήταν ο όρος «StGB» όπου πραγματοποιήθηκε η μετάφραση του όρου με διατήρηση της ξενόγλωσσας βραχυγραφίας: «Ποινικός Κώδικας (Strafgesetzbuch - StGB)». Άλλες συντομογραφίες ήταν αυτές των γερμανικών κομμάτων όπως «CSU/CDU», όπου διατηρήθηκε η ξενόγλωσσα βραχυγραφία, κάτι που συμβαίνει συχνά σε τυποποιημένα κείμενα, τα οποία περιλαμβάνουν εξειδικευμένες περιπτώσεις και επικοινωνιακούς σκοπούς. (Κελάνδριας, 2007)

Στο πρωτότυπο κείμενο, συναντώνται, μεταξύ άλλων, και πολλά κύρια ονόματα, δηλαδή ανθρωπωνύμια και τοπωνύμια. Παρόλο που, λόγω της διαφοράς των δύο γλωσσών σε φωνολογικό επίπεδο, η μεταγραφή ίσως να δημιουργούσε ανησυχία για τυχόν αλλοιώσεις της προφοράς και ορθογραφίας τους, ο σκοπός του κειμένου-στόχος (ενημέρωση Ελλήνων πολιτών που δεν είναι εξοικειωμένοι με τη γλώσσα ή το περιεχόμενο) επιτάσσει, στην προκειμένη περίπτωση, τη μεταγραφή τους στα ελληνικά, δηλαδή τον φωνολογικό και ορθογραφικό μεταγραμματισμό στη γλώσσα-στόχος. Σύμφωνα με τον Newmark (1988), ο μεταγραμματισμός των κυρίως ονομάτων είναι, άλλωστε, η ορθότερη μεταφραστική επιλογή. Έτσι, ονόματα, όπως αυτό της «Eilers», του «Kleinert» και του «Mikat» μεταγράφηκαν ως «Άιλερς», «Κλάινερτ» και «Μικάτ».

Προκειμένου να τηρηθεί μία ομοιομορφία στις μεταφραστικές επιλογές, έγινε μεταγραμματισμός και στα τοπωνύμια του κειμένου-πηγή. Αν και πρόκειται για μια διαδικασία που απαιτεί κυρίως έρευνα και γνώση χαρτών, οδών και ιστορικών γεγονότων, είναι απαραίτητο να χρησιμοποιηθεί κάθε φορά η καταλληλότερη επιλογή όσον αφορά τις ονομασίες τόπων, η οποία θα συμβαδίζει με το συγκεκριμένο και με τις προσδοκίες των δεκτών του κειμένου-στόχος (Δημητρούλια, Κεντρωτής, 2014).

Οι συμφράσεις αποτελούν, επίσης, συχνό φαινόμενο στις γλώσσες του κόσμου, καθώς είναι η τάση συγκεκριμένων λέξεων να συνυπάρχουν σε μια γλώσσα. Για παράδειγμα, στα προς μετάφραση κείμενα συναντάμε συμφράσεις όπως τη «Meine Damen und Herren», η οποία αποδόθηκε ως εξής «Κυρίες και Κύριοι» και είναι επίσης παγιωμένη στα ελληνικά.

Τέλος, η γερμανική γλώσσα είναι γνωστή για τη σύνθετη συντακτική της δομή και τον μακροπερίοδο λόγο, τα οποία πολλές φορές προκαλούν προβλήματα στην απόδοση σε μια άλλη γλώσσα. Παράδειγμα αποτελεί η περίοδος «*Die Einsicht in die Schwierigkeit unserer Situation, meine Damen und Herren, entbindet den Gesetzgeber ja nicht von der Pflicht zur Gesetzgebung, sondern sie verweist ihn ganz im Gegenteil gerade angesichts tragischer Konflikte im Einzelfall auf die Notwendigkeit, die Grundwertordnung der menschlichen Gemeinschaft zu schützen*», η οποία αποτελείται από τρεις προτάσεις. »Προκειμένου να αποδοθεί στην ελληνική επαρκώς και ορθά το νόημα της πρότασης, επιλέχθηκε η αλλαγή της σειράς των προτάσεων και έτσι, στα ελληνικά, αποδόθηκε ως «*Η κατανόηση της δυσκολίας της κατάστασής μας, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, δεν απαλλάσσει τον νομοθέτη από το καθήκον του να νομοθετεί, αλλά αντιθέτως, του επισημαίνει την ανάγκη προστασίας των θεμελιωδών αξιών της ανθρώπινης κοινότητας, ιδίως όταν πρόκειται για μεμονωμένα τραγικά περιστατικά*». Πέρα από κάποιες τέτοιες περιπτώσεις, ο μακροπερίοδος λόγος διατηρήθηκε και στο κείμενο-στόχος, κάνοντας, όμως, τις απαραίτητες αλλαγές στη μορφή και τη σύνταξη, ώστε το τελικό κείμενο να είναι ευανάγνωστο από το κοινό και να ακούγεται/ρέει ο λόγος φυσικά.

Ιδιάζοντα μεταφραστικά προβλήματα

Στην τελευταία κατηγορία ανήκουν τα ιδιάζοντα προβλήματα. Σύμφωνα με τη Nord (2014), πρόκειται για μεταφραστικά προβλήματα άρρηκτα συνδεδεμένα με ένα συγκεκριμένο κάθε φορά κείμενο-πηγή, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, με ορισμένα σχήματα λόγου, νεολογισμούς και λογοπαίγνια.

Στις πολιτικές αυτές ομιλίες που μελετήθηκαν και μεταφράστηκαν στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, κυριαρχεί η πληροφοριακή και η προτρεπτική λειτουργία.

Δίνοντας έμφαση στη δεύτερη, γίνεται κατανοητό ότι ο εκάστοτε ομιλητής χρησιμοποιεί τρόπους πειθούς, εκφραστικά και ρητορικά σχήματα με στόχο να πείσει το ακροατήριο για όσα παρουσιάζει και προτείνει. Πρώτα απ' όλα, παρατηρείται έντονη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου της κτητικής αντωνυμίας (*unser-*), που δηλώνει τη συλλογικότητα και το ότι πρέπει να σταθούν όλοι μαζί απέναντι απ' αυτή τη μεταρρύθμιση. Επιπλέον, συχνά επαναλαμβάνεται ο όρος «*Gesellschaft*» ή επίθετα με το «*gesellschaft-*», τα οποία τονίζουν τη σημασία που έχουν οι αποφάσεις τους για το κοινωνικό σύνολο, προκαλώντας, φυσικά, και τα ανάλογα συναισθήματα στους δέκτες. Αδιαμφισβήτητα, συχνή είναι, ιδιαίτερα στην ομιλία της Eilers, και η επανάληψη του όρου «*Verantwortung*» που τονώνει το αίσθημα ευθύνης.

Ένα άλλο ρητορικό σχήμα που παρατηρείται είναι εκείνο της έμφασης. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι η χρήση του εμφατικού μορίου «*doch*», αλλά και οι συχνές επαναλήψεις λέξεων που οι ομιλητές θέλουν να αποτυπωθούν στο μυαλό των δεκτών. Οι επαναλήψεις παρατηρούνται τόσο σε επίπεδο φράσης, όσο και νοήματος.

Η χρήση τέτοιων εκφραστικών μέσων από τους τρεις ομιλητές στοχεύει στη δημιουργία συναισθημάτων ανάλογων με τις ιδέες και στάσεις του εκάστοτε κόμματος· άλλο προσπαθεί να προκαλέσει με το αίσθημα της προσωπικής και συλλογικής ευθύνης, άλλο με την ηθική κι άλλο με το ζήτημα της θρησκείας και του τερματισμού της αγέννητης ζωής. Το ύφος, ο συναισθηματικός τόνος όπου υπάρχει, οι συμβολισμοί και οι ιδέες αποδόθηκαν με αντίστοιχο τρόπο στο κείμενο-στόχος.

Επίλογος

Συνοψίζοντας, η παρούσα εργασία αποτέλεσε μια πολύ καλή αφορμή ενασχόλησης με τον κλάδο της πολιτικής μετάφρασης. Η μετάφραση πολιτικού κειμένου, και στη συγκεκριμένη περίπτωση πολιτικών ομιλιών, ήταν μια άκρως ενδιαφέρουσα διαδικασία, αλλά και εξίσου απαιτητική, αφού ο πολιτικός λόγος περιλαμβάνει ρητορικά σχήματα, εκφραστικά μέσα και δομές που, κατά κύριο λόγο, στοχεύουν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης προς όφελος μίας ιδεολογικής ομάδας ή, αντιστοίχως, κατά συγκεκριμένων ιδεολογικών και κοινωνικών ομάδων. Ακόμη και οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε τέτοιου είδους κείμενα εξυπηρετούν περισσότερο την κλητική-προτρεπτική λειτουργία του κειμένου.

Όπως εύκολα γίνεται αντιληπτό, ο μεταφραστής έρχεται αντιμέτωπος με μια πληθώρα μεταφραστικών προβλημάτων και προκλήσεων. Σαφώς, οφείλει να γνωρίζει άριστα τη γλώσσα-πηγή και τη γλώσσα-στόχο, αλλά αυτό μόνο δεν φτάνει. Είναι απαραίτητο να είναι αφενός ενημερωμένος για την πολιτική σκηνή και τα ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με όσα μελετά, κι αφετέρου εξοικειωμένος με το ιδεολογικό υπόβαθρο του εκάστοτε πομπού και το εξωκειμενικό/περικειμενικό περιβάλλον (αιτία δημιουργίας κειμένου, χώρος και χρόνος, δέκτης) του εκάστοτε κειμένου. Καθ' αυτόν τον τρόπο, θα μπορεί να προβεί στις αναγκαίες μεταφραστικές επιλογές που θα διαμορφώσουν το μετάφρασμά του και θα τον βοηθήσουν να επιτύχει τον σκοπό αυτού.

IV. Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

96. *Sitzung Bonn, Freitag, den 26. April 1974*. Deutscher Bundestag. (n.d.).
<https://dserv.bundestag.de/btp/07/07096.pdf>
- Baker, M. (1992) *In Other Words. A Coursebook on Translation*. London: Routledge.
- Bauer, L. (1989) *English Word Formation*. Cambridge: Cambridge University Press
- Chesterman (ed.)
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall.
- Reiss, K. & Vermeer, H. J. (2014). *Towards a General Theory of Translational Action*.
London: Routledge.
- Reiss, K. (1977/1989) *Text types, translation types and translation assessment*.
- Wilss, W. (1982) *The Science of Translation. Problems and Methods*. Tübingen:
Gunter Narr Verlag Tübingen gnv
- Wilss, W. (1986) *Wortbildungstendenzen in der deutschen Gegenwartssprache*.
Tübingen: Theoretische Grundlagen-Beschreibungs-Anwendung
- Zipf, G. K. (1965) *The Psychobiology of Language. An Introduction to Dynamic
Philology*. Cambridge, Massachusetts: M.I.T. Press

Ελληνική

- Nord, C. (2014). *Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα – Εισαγωγή στις
λειτουργικές προσεγγίσεις* (Σ.Π. Γραμμενίδης, Δ.Δ. Λάμπρου, μετ.). Αθήνα:
Διάυλος.
- Δημητρούλια Τ. & Κεντρωτής Γ. *ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ
ΠΡΑΞΗ*. PDF Free Download. [https://docplayer.gr/23943666-Logotehnik-
metafrasi-theoria-kai-praxi.html](https://docplayer.gr/23943666-Logotehnik-metafrasi-theoria-kai-praxi.html)
- Κελάνδριας, Π. Ι. (2007). *Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων*. Αθήνα: Διάυλος.

V. Ηλεκτρονικά Λεξικά

Onlinewörterbuch Duden. Retrieved from
<https://www.duden.de/woerterbuch>

Διαδικτυακό λεξικό Pons. Ανακτήθηκε από
<https://el.pons.com/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7>

VI. Ιστογραφία

Ξενόγλωσση

“*Heimweh nach der einfachen Welt.*” DER SPIEGEL. (1972, February 20).
<https://www.spiegel.de/politik/heimweh-nach-der-einfachen-welt-a-c163c99e-0002-0001-0000-000042972174>

Artikel: *Gustav Heinemann* (1969 - 1974). Der Bundespräsident. (n.d.).
<https://www.bundespraesident.de/DE/Die-Bundespraesidenten/Gustav-Heinemann/gustav-heinemann-node.html;jsessionid=DEA133344033DD6023ADD14422392A21.internet942#Start>

Berger, M. B. (2016, June 17). *FDP-Politiker Detlef Kleinert gestorben*. HAZ.
<https://www.haz.de/lokales/hannover/fdp-politiker-detlef-kleinert-gestorben-Z7J6SIFE3F4RCR76BWLPSVSIHQ.html>

Boderke, K. (2015, December). *NICHTEHELICHENRECHT*. brainGuide.
https://www.brainguide.de/Nichtehelichenrecht/_c

Bräutigam, F., & Schwartz, K. (2022, June 24). *Abtreibung in Deutschland: Der Lange Streit um Paragraf 218*. tagesschau.de.
<https://www.tagesschau.de/inland/gesellschaft/abtreibung-verfassung-gericht-101.html>

Bundeszentrale für politische Bildung. (2021a, September 28). *Christlich Demokratische union deutschlands (CDU)*. bpb.de. <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/politiklexikon/17291/christlich-demokratische-union-deutschlands-cdu/>

Bundeszentrale für politische Bildung. (2021b, October 1). *Freie Demokratische Partei (FDP)*. bpb.de. <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/politiklexikon/17503/freie-demokratische-partei-fdp/>

Bundeszentrale für politische Bildung. (2021c, October 14). *Sozialdemokratische Partei deutschlands (SPD)*. bpb.de. <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/politiklexikon/18220/sozialdemokratische-partei-deutschlands-spd/>

Burtscheidt, Andreas, Paul Mikat, in: Internetportal Rheinische Geschichte, από: <https://rheinische-geschichte.lvr.de/Persoenlichkeiten/paul-mikat/DE-2086/lido/57c94f36dd5082.42356591>

Eilers. AWO.ORG. (n.d.). <https://awo.org/index.php/ueber-uns/awo-historie/personen/elfriede-eilers>

Familienlastenausgleich. Wirtschaftslexikon. (n.d.). <https://www.wirtschaftslexikon24.com/d/familienlastenausgleich/familienlastenausgleich.htm>

Gerade auf Lemo Gesehen: Lemo Biografie: Annemarie Renger. Lebendiges Museum Online. (n.d.). <https://www.hdg.de/lemo/biografie/annemarie-renger.html>

Historische Debatten (7): Abtreibungsparagraf 218. Deutscher Bundestag. (2009, September 16). https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/abtreibungsparagraf-200096?fbclid=IwAR1ZGN_2KR4Gv2HiEosBD_pqOhgEBW3ylVdwd2TczDh_ZKERPnidPC_apKyA

Lindsay, D. (2022, December 15). *Helga Wex*. Geschichte der CDU. <https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/personen/biogramm-detail/-/content/helga-wex>

Starken, S. L. (2022, January 13). *Elfriede Eilers: Ein Vorbild für alle Frauen in der Politik*. vorwärts. <https://vorwaerts.de/artikel/elfriede-eilers-vorbild-alle-frauen-politik>

Ελληνική

Γραμμενίδης, Σ., κ.ά. (2015). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης* [ηλεκτρ. βιβλ.]. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε στις 30 Ιανουαρίου, 2020, από <https://repository.kallipos.gr/cloud-reader-lite/index.html?epub=exports/3899/unzipped>

Μπότσιου, Κ., »Ο ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στις σχέσεις της Ελλάδας με το NATO και τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες κατά την περίοδο 1974-1981«, στο: Αλέξανδρος-Ανδρέας Κύρτσης και Μίλτος Πεχλιβάνος (επιμ.), *Επιτομή των ελληνογερμανικών διασταυρώσεων*, 25.10.2021, URI: <https://comdeg.eu/el/compendium/essay/105697/>.

Ο Όλαφ Σολτς εξελέγη καγκελάριος της Γερμανίας με 395 ψήφους. ProtoThema. (2021, December 8). <https://www.protothema.gr/world/article/1189538/o-solts-exelegi-kagelarios-tis-germanias-me-395-psifous/>